Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 258 (13972) | 1972 оной ноябриин 1, среда | Сэн 2 мүнгэн

…АЖАЛАЙ …ДЭР

…даа, Совет һайхан оро мнай! Зүүнэй холын зүгтэ …үдэрэй эхилхэдэ, Балтиин далайн республикануудта …һуни, огторгойдо одо мүшэд ониб-аниб эмнилдэһээр … Зүгөөр үдэр, һүниие мэдэдэггүй мартенэй пеэшэнүүд …эр улаабхин, бүд, сэмбэ нэхэдэг станогууд шанхинэ-… үглөөе угтана…

…й хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулха, шэнэ илалта, ам-… ажалай ээлжээтэ үдэр Буряад орондомнай …даа. Шэнэ үдэрөө эхилһэн хүнүүд, таряашад, малшад, …шэд алба хаагшад ажалдаа гараба.

…й ажалша, хүдэлмэришэ хүн бүхэндэ ажалша үдэ-…нута, секунда тон үнэтэй. Хүдэлмэриин сагай минута, …бүхэн общественэ материальна болон оюун бодолой …е саашань арьбадхалгада сэхэ зорюулагдана бшуу.

…дэлмэриин сагые гэзхэ ушарые хороохо, хүдэлмэришэд …ба хаагшадай ажалай гурим ба амаралта тушаа хуу-…эхэ ябадал усадхаха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй …гаргаһан тогтоол эндэ айхабтар ехэ удха шанартай. …ай нэгэ үдэр… Олон миллион ажалшад энэ нэгэхэн …туршада хэды шэнээн продукци үгэнэб, хэды шэ-…ан, орооһон, үндэгэн, һүн, нооһон болон бусад про-… нэгэ үдэрэйл туршада абтанаб?! Һанаад үзэхэдэ, …нэгэхэн үдэр гээшэмнай хэмжүүргүй ехэ ашаатай, …гүй ехэ аша үрэтэй, хэмжүүргүй ехэ үнэтэй сэнтэй …ха юм.

…эн лэ үдэр соо бүтээһэн ажалнай, үгэһэн продукци-… зоной, бидэнэй өөһэдэймнай һуудал байдалай улам …, оронаймнай экономикын улам хүгжэхэ, батажаха … зорюулагдана гэжэ һанахада, ямар урматай гээшэб! …эр үсэгэлдэрэйхиһөө һайнаар, үглөөдэр мүнөөдэрэйхи-…аар ажаллаха» гэһэн уряа манай ажалай ёһо гурим …

…хи табан жэлэй хоёрдохи жэл дүүрэхэ дүтэлбэ. Жэ-… түсэб дүүргэһэн, 1973 оной түсэбөөр ажаллажа … тухайгаа республикымнай предприятинуудай, хүдөө-…ын олон коллективүүд элидхэнэ.

…й үглөө эхилэнхэй. Улаан-Үдын аймагтахи Сот-… шубуунай фабрикын хүдэлмэришэд ажал тээшээ ал-… ажалай шэнэ үдэр юу асархаб? Мүнөөдэр хэды үндэ-…ндоо тушаахабибди? Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ гүбди? … шэнэ үдэр тухай тэдэнэй бодолнууд гүйнэ. Зүб даа. … энэ фабрикын хүдэлмэрилэгшэд үдэр, час, мину-… ашагтайгаар хэрэглэжэ шадаһандаа ехэ амжалта … Жэлэйнгээ түсэбые байгша оной октябрь һарын эхеэр …, 23 миллион тухай үндэгэ Эхэ орондоо тушаагаа һэн. …туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амарнагүй, 1972 оной … болотор үшөө 10 миллион үндэгэ тушаахаар үгэеэ … Хэлэһэндээ хүрэжэ, ехэ илалта туйлаха байһандань …гамээр.

…бтэ табан жэлэй туршада 32 миллионһоо олон хүдэл-…шэдэй ажал алмахын тула ажалай бүтээсые ехээр дээ-… болонобди гэжэ мартажа болохогүй. Энэ ушар гансал …хника, механизм, түрүү технологи нэбтэрүүлһэнэй …ашэ, харин ажалые улам һайнаар, ашагтайгаар эмхид-… ашаар туйлагдаха ха юм. Эгээн бага гаргаша хэжэ, …ээ дүн туйлаха гээшэ хүдэлмэришэн бүхэнэй уялга бо-…шуу. Ажалай шанга журам, харюусалга, хүнүүдэй хоо-… һайн харилсаан, бата бэхи холбоо барисаан, хани нү-…өөл эндэмнай ехэ үүргэ дүүргэхэ.

…-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводто Семен … Маковей гэгшэ ажалладаг. Юһэдэхи табан жэлэй хо-…ээдэ тон һайнаар ажаллажа, бригадаяа эрхимээр ху-… байһанайнгаа түлөө энэ хүмнай һаяхан Буряадай … Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамо-…шагнагдаба. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг слесарьнүүдэй бригада … табан жэлэй түсэбые дүрбэн жэлдэ дүүргэхэбди гэ-… абаад, амжалтатайгаар ажаллажа байна. Тэдэнэр му-…3 оной түсэбөөр хүдэлнэ. Эбтэй эетэй иимэл коллекти-…үүн бүхэн ажалай үдэрые үнэтэй сэнтэйдэ тоолоно, …нута бүхэниие ашагтайгаар хэрэглэжэ шадана.

…й үдэр бүхэниие хүсэдөөр, ашагтайгаар хэрэглэхэ ту-…прияти, ажахын партийна организацинууд саг үргэлжэ … зобожо, табан жэлэй түсэбэй гол шухала асуудал-…шиидхэлгэдэ хандадаг шэнгил эрилтэ табиха уялгатай. …ажалһаа һамшаха, ажалдаа гээгдэхэ, ажалай журам эб-…далтай эрид шууд тэмсэлые коммунистнууд лэ хүтэл-… эргэтэй. Хүдэлмэришэдые шэрэдэг транспорт, авто-…шина саг соонь эльгээхэ, ябуулха, үдын эдеэлэлгэнэй …ловонуудай һаадгүй хүдэлхэ ябадалые шалгаха, хэм-…, хэрэгтэй деталь, материалнуудаар хангаха хэрэ-…партийна организацинуудай анхаралһаа гараха ёһогүй.. … хүдэлмэриин нэгэ үдэр, минута бүхэн ямар сэнтэйб, …й гээгдээ һаа, бригада, цех ямар хохидолдо ороноб гэ-… үүламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха зэргэтэй.

…й үдэр. Хүдөө нютагаймнай ажалшадта ажалай үдэр …үн лэ айхабтар ехэ үнэтэй. Үбһэ, таряа хуряалгын гү, …най тарилгын үедэ нэгэ үдэрэй хэды үнэтэй байдагые … хүн бүхэн һайн мэдэнэ. Кабанскын аймагай Шергин-…хозой таряашад ажалай үдэр, час, минута бүхэниие … тоолоно, таряагаа болзор соогоо хуряагаа. Тиигэжэ …гектар бүриһөө 15,5 центнер ургаса абаа бшуу. Энэ …нид хартаабха, һү, мяха тушааха юһэ һарынгаа түсэ-…дүүлэн дүүргээ һэн. Жэлэй түсэб болзорһоонь урид … шиидэнхэй. Ажалай үдэр бүхэниие ашатайгаар хэ-…й аша үрэнь энэ амжалтанууд дээрэ эли тодоор ха-… бэшэ гү?

… үдэр… Үдэр бүхэмнай коммунизм байгуулха, арад …зонэй өөһэдэймнай һуудал байдалай улам һайжарха …зорюулагдажа, үнэн сэхэ, баатар ажалай үдэр болог.

ОКТЯБРИИН ҺАЙНДЭРТЭ — АЖАЛАЙ БЭЛЭГҮҮД

ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНТО ЛОКОМОТИВ-ВАГОН ЗАҺАБАРИЛГЫН ЗАВОД 10 ҺАРЫН ТУРША СОО ПРОДУКЦИ БҮТЭЭН ГАРГАХА ДААБАРИЯА САГҺАА УРИД — ОКТЯБРИИН ХОРИН ТАБАНДА ДҮҮРГЭБЭ. ЛВРЗ-гэй ОЛО МЯНГАН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ АМЖАЛТАТАЙ АЖАЛ АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН 55 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГДАНХАЙ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ЗАВОДОЙ ЭРХИМ БУЛАД ХАЙЛУУЛАГША БОРИС КРАСИКОВ, ТУҺАЛАГША ВЛАДИМИР НЕСТЕРОВТЭЙ ХАМТА, (ЗҮҮН ГАРҺАА).

П. БУРМАКИНАЙ фото.

Мүрысөөндэ шалгарба

«Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордено «Электромашина» зоводой коллектив уржадэр Москваһаа баясама мэдээсэл абаба. Байгша оной 3-дахи кварталай хүдэлмэриин дүнгөөр энэ коллектив СССР-эй Электротехническэ промышленностиин министерствын предприятинуудай дундаһаа 2-дохи һуури эзэлжэ, 2-дохи мүнгэн шанда хүртэбэ.

Заводой коллектив Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, аяар 11 кварталда түрүү һууринуудай нэгые ото эзэлнэ.

Мүн Улаан-Үдэ городой Советскэ районой предприятинуудай дундаһаа түрүү һуури эзэлээд, 3-дахи кварталай үрэ дүнгөөр партиин райкомой болон райсоведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэбэ. Электромеханическа цехэй мастер Г. П. Шаманскиин хүтэлбэрилдэг участок районой предприятинуудай мастерска участогүүдай дундаһаа шалгаран гараа. Энэ участогта партиин райкомой болон райсоведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан вымпел барюулагдаа. Участогай коллектив жэлэй эхинһээ хойшо ажалай бүтээсые 9 процентээр дээшэлүүлһэн, бүхы продукциингаа 90 процентые һайн шанартайгаар тушаадаг болоһон байна.

Н. СТЕПАНОВ.

ДЕКАБРИИН ТҮСЭБӨӨР…

Табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысэжэ байгаа Хандагайн леспромхозой коллектив модо бэлдэхэ, шэрэхэ энэ жэлэй 10 һарын түсэбые 6 хоногоор уридшалан дүүргэбэ.

Модошод жэлэй эхинһээ хойшо 168 мянган кубометр модо бэлдэхэжэ, арадай ажахыда эльгээһэн байна. 10 һарын түсэбһөө гадуур 5000 кубометр модон бэлдэгдээ. Энэ модоорнь тус бүридөө хоёр байратай 60 гэр барижа болохо юм.

Социалис Ажалай Герой Н. Ф. Семеновой даадаг бага комплексно бригада ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөө толгойлжо ябана. М. Н. Воробьевой, В. А. Зюзинай, Н. С. Рассадинай, С. П. Гусляковой даадаг бага комплексно бригадануудай гэшүүд, модо шэрэдэг автомашинын жолоошод И. Я. Борисовой, М. Н. Кузнецовой, В. Е. Авдеевэй, М. Е. Зарецкиин хүтэлбэрилдэг экипажнууд абаһан уялгаяа һайнаар дүүргэнэ. Түрүү бригада, экипажнууд халаанай даабариие үдэр бүхэндэ 120—130 процентдэ хүргэдэг болоо. Тиигэжэ тэдэнэр мүнөө декабрь һарын түсэб дүүргэжэ эхилээ.

П. НИКОЛАЕВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Б. М. МУНГОНОВЫЕ РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Литературна ба ниитын ажал ябуулга эдэбхитэйгээр эрхилжэ байһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй уран зохёолшо **Мунгонов** Барадий Мункуевичые РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1972 оной октябриин 13.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Е. Ф. ЕЛИЗОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикын партийна, совет болон ажахын органуудта олон жэлэй туршада һайнаар ажаллаһанайнь түлөө КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Елизов** Евлампий Федоровичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй Байшан.
1972 оной октябриин 27

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ТЕХНИЧЕСКЭ МЭРГЭЖЭЛ ОЛГОХО ҺУРАЛСАЛАЙ БУРЯАДАЙ УПРАВЛЕНИИН ГУСИНООЗЕРСКЫН ГУРБАДАХИ УЧИЛИЩИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Эмхидхэгдэһээр 25 жэлэйнь ойтой дашарамдуулан, республикын арадай ажахыда мэргэжэлтэй нүүрһэшэд, энергетигүүд болон барилгашадые бэлэдхэлгэдэ габьяатай байһанайнь түлөө техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай Буряадай управлениин **Гусиноозерскын гурбадахи училищиие** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй Байшан.
1972 оной октябриин 27

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ТЕХНИЧЕСКЭ МЭРГЭЖЭЛ ОЛГОХО ҺУРАЛСАЛАЙ БУРЯАДАЙ УПРАВЛЕНИИН ГУСИНООЗЕРСКЫН ГУРБАДАХИ УЧИЛИЩИИН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын арадай ажахыда мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдые бэлэдхэлгэдэ олон жэлэй туршада аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха:

Рычкова Тамара Яковлевнае — училищиин багша;
Шахартуев Василий Федотовичые — училищиин директор.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй Байшан.
1972 оной октябриин 27

Жэшээ харуулан

Үхэр малай байжа эдеэлхэ хаһанда сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр абахын түлөө мүрысэхэ гэжэ республика соогоо үүсхэл гаргаһан Хяагтын аймагай Алтайн совхозой малшадай уряа-бэшэгтэй танилсаад байхадаа, Булагай фермын бэрхэ һаалишад Долгор Очирова Сэсэрэн Султумова хоёр баһал энэ мүрысөөндэ оролсохо гэжэ шиидээ.

Үбэлжэлгын долоо һара соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1.250—1.300 килограммһаа бага бэшэ һү һаахабди гэжэ эдэ хоёр һаалишад Ленинэйнгээ нэрэмжэтэ колхоз соо бултанһаа урид дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаба.

Һаажа шадахашье байна, Хүндэлэлэй Тэмдэгэй хоёр орденоор шагнагдаһан Долгор Жалсановна Очирова эгээл һүтэй үнеэдэйнгээ тус бүридэ һаагдаһан һүнэйнь зэргээр 11,6 тэжээлэй единицын хэмжээнэй хоол эдюулнэ. Тиигэжэ мүнөө үнеэн бүриһөө 10—12 килограмм һү һаана.

Арбан хоног бүхэндэ үнеэн бүриин һү амяар амяараа амһарта соо һаажа, ямар үхэрһөө хэды шэнээн һүн абтааб, тэдэнь хэр тоһолиг бэ гэжэ шалгана. Тэрэнэйнь зэргээр үнеэн бүхэниие амяар амяараа рационоор эдеэлүүлнэ.

Сэлэнгын аймаг.

Н. НАМСАРАЕВ.

МАНАЙХИНШЬЕ МҮРЫСЭХЭ

Түүхэтэ һайндэр — манай түрэл СССР гүрэнэй байгуулагдаһаар алдарта 50 жэлэй ойн дүтэлхэ бүри совет оронаймнай бүхы ажалшадай, тэрэ тоодо хүдөөгэй таряашад, малшадай дунда социалис мүрысөөнэй эршэ хүсэн улам шангадажа байна.

Мүнөө эхилээд байһан малай үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ, үнеэдһээ һү ехээр һааха, малаа түргэн таргалуулха гэжэ малшан бүхэнэй эрмэлзэжэ байһаниинь ойлгосотой. Тиимэһээ үбэлжэлгын үедэ һү ехээр һаахын түлөө мүрысэхэ гэһэн Хяагтын аймагай Алтайн совхозой малшадай үүсхэл уряа манай ажахын фермэнүүдэй дунда үргэноор дэмжэгдэжэ байна.

Совхоз соогоо эгээн түрүүлэн, Нарин-Нуга гэжэ газартахи фермын һаалишад, малшад алтайнхидай жэшээгээр хүдэлжэ, үбэлжэлгын 7 һара соо үнеэн бүриһөө 1.200 килограммһаа бага бэшэ һү һааха зорилго табяад, дам саашань аймагайнгаа бүхы фермэнүүдые мүрысөөндэ оролсохыень уряалаа.

Тус фермын һаалишад (даагшань П. Т. Разницын) байгша оной үнгэрһэн юһэ һара соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1.804 килограмм һү һаажа, совхоз соогоо мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлээ. Эндэхи түрүү һаалишад Е. П. Крупеникова, Г. Г. Ионинская, Е. Л. Осколкова гэгшэд энэ үе соо үнеэн бүриһөө 1928—1964 килограмм һү һаанхай.

Тиихэдэ совхозой түрүү һаалишад бүришье ехэ һү һаагаа. Жэшээлхэдэ, хоёрдохи фермын эрхим һаалишан В. Н. Дульянинова, А. Н. Гаврилова гэгшэд үнеэн бүриһөө 2002—2245 килограмм һү һааһан байна.

Эдэ түрүүшүүлнай өөһэдынгөө арга боломжонуудые хаража үзөөд, үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1.300—1.350 хүрэтэр килограмм һааха гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаа.

Мүнөө бүхы фермэнүүднай малаа дулаан байрада оруулаад, дүүрэн рационоорнь эдеэлүүлжэ эхилээ. Үнеэн бүридэ үдэртөө 15 килограмм куузику, 25 килограмм силос, 5 килограмм зелёнко, мүн 5 килограмм һолоомо хэршээд, талханаар худхажа, хуурайгаар эдюулнэбди. Һаагдаһан һүнэй литр бүхэндэ 300 грамм талхан үгтэнэ.

Совхозой дирекци, партком ехэ һүнэй түлөө мүрысөө ямараар эмхидхэхэб, үрэ дүнгынь хайшан гэжэ гаргахаб, түрүүшүүлые ямараар урмашуулхаб гэжэ мүрысөөнэй гурим зохёогоо, фермэнүүдтэ мүрысөөе эмхидхэхэ хүнүүдые томилоо. Тэрэшэлэн дирекци, партком үбэлжэлгын үедэ малшад, һаалишадые хэрэгтэй юумээрнь хангаха, али болохо туһаламжа хүргэхэ байна. Һаалишадайнгаа абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхынь тула бидэ мэргэжэлтэдшье өөһэдынгөө зүгһөө бүхы хэрэгтэй юумыень хэхэбди.

З. АСТРИХИНСКАЯ,
Бэшүүрэй аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой зоотехник.

…ай АССР-эй …но Соведэй …ые …гын дүнгүүд

… аймагай Сосно-… 60-дахи һун-…рутһоо Буряадай … Верховно Соведэй … һунгаха һунгалта … октябриин 29-нэй … үдэр болобо.

…лиин списогтэ …һан бүхы хүнүүд … хабаадаа гэжэ …һунгуулиин ко-…мэдээсэл дотор хэ-…

…истнууд ба пар-… хүнүүдэй бата … кандидадай түлөө … бултадаа дуугаа …

… Горчаков Василий …рович — сэрэгэй …ша — Сосново-… 60-дахи һунгуу-…рутһоо Буряадай … Верховно Соведэй … һунгагдаа гэжэ … һунгуулиин ко-…лдэ абаба.

ШЭНЭ ТАСС ҺОНИН

Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэнүүдэй, статьянуудай гурбадахи том

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэнүүдэй ба статьянуудай гурбадахи томые «Ленинэй зааһан замаар» гэһэн ниитэ гаршагтайгаар Политическэ литературын издательство хэблэн гаргаба.

1970 ондо хэблэгдэһэн «Ленинэй зааһан замаар» гэһэн хоер томдонь Леонид Ильич Брежневэй 1964—1970 онуудта хэлэһэн үгэнүүд ба статьянууд оронхой юм. Гурбадахи томынь — энэнэй урда тээ хэблэгдэһэн хоёр томой үргэлжэлэл болоно. 1970—1972 онуудай үеэр нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэнүүд, элидхэлнүүд энээндэ ороо. Совет арад Коммунис партиин, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедэй хүтэлбэри доро ябажа, эдэ жэлнүүдтэ коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, арад зоной байдал улам һайжаруулха, Советскэ Союзай хүсэ шадал бэхижүүлхын тула шухала ехэ алхам хэһэн байна.

«Ленинэй зааһан замаар» гэһэн гурбадахи том олоор хэблэгдэн гараба.

(ТАСС).

ЛЕНИНГРАДСКА ОБЛАСТЬ ГҮРЭНДЭ ОВОЩ ХУДАЛДАХА ТҮСЭБӨӨ ҮЛҮҮЛЭЭ

Ленинградска областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, мүнөө жэлэй бэрхэтэй уларилда һайн ургаса туйлаад, тэрэнээ эмхитэйгээр хуряажа, гүрэндөө 266 мянган тонно овощ худалдаһан, тиин арадайнгаа ажахын түсэбые нилээд үлүүлһэн байна. Городууд ба промышленна түбүүдтэ овощ эльгээхэ түсэбынь мүн лэ үлүүлэн дүүргэгдээ.

Хүдөө нютагуудай ажалшадай хуряалгын ба продукци ашажа ябуулха хүдэлмэридэнь промышленна предприятинуудай, транспортна эмхинүүдэй коллективүүд, студентнэр, һурагшад ехэ туһа хүргөө.

(ТАСС).

ЭХЭ ОРОНДОО — ЭРХИМ ОРООҺО ТАРЯА

Тюменскэ областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө, СССР-эй 50 жэлэй ойе эрхимээр угтахын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, орооһото ургамалнуудай һайн ургаса туйлаад, хуряалгынгаа хүдэлмэри шадамараар эмхидхэжэ, гүрэндэ таряа худалдаха социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэбэ.

Эхэ ороной амбаарнуудта 628 мянган тонно таряан тушаагдаа. Колхозууд болон совхозууд үрэһэ хүрэнгөөр өөһэдыгөө хангаа, эдеэ хоолой ба тэжээлэй шухала фондиууд бии болгогдоо.

***

Калужска, Владимирска, Калининградска, Псковско ба Ярославска областьнуудай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд Агууехэ Октябриин 55 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахые оролдон, ургаса хуряалгаяа эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ, арадай ажахын түсэбөөр хараалагдаһанһаа ехэ орооһо таряа бэлэдхэлэй пунктнуудта тушааба.

Калужска областиин таряашад — 68 мянган тонно, Владимирска — 54 мянган тонно, Калининградска — 50 мянган тонно, Псковско — 49 мянган тонно, Ярославска — 45 мянган тонно таряа гүрэнэй амбаарнуудта оруулаа.

Тэрэшэлэн **Хабаровска хизаарай, Вологодско, Костромской, Новгородско областьнуудай таряашад** гүрэндэ орооһо таряа худалдаха арадайнгаа ажахын түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэбэ.

Эндэхи колхозууд, совхозууд ерэхэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэһэ хүрэнгөөр өөһэдыгөө хангаа, малай үбэлжэлгэ эмхитэйгээр үнгэргэхэ, гүрэндөө хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэхээр бэлдэжэ байна.

Бүхэроссин IV конкурс дүүрэбэ

Хүгжэмшэд - гүйсэдхэгшэдэй Бүхэроссин IV конкурс дүүрэбэ. Мүрысөөндэ илаһан эрхим пианистнуудай нэрэ соло октябриин 30-да соносхогдоо. Нэгэдэхи шатын дипломууд ба лауреадай нэрэ зэргэ залуу пианистнууд **Михаил Волчок** (Ленинград), **Татьяна Загоровская** (Москва) гэгшэдтэ олгогдоо.

II шатын дипломуудые **Наум Груберт, Наталья Тадсон** (Москва), **Алексей Юдин** (Башкир) гэгшэд абаба. Хоёр ленинградтан — **Александр Варенберг, Павел Гилилов** гэгшэд III шатын дипломоор шагнагдаба.

(ТАСС).

Мэргэжэлтэ ба сагай эрилтэ

Манай газетын 1972 оной октябриин 3-най номерто Буряадай АССР-эй габьяата агроном, Буряадай хүдөө ахажын туршалгын станциин газар таряалангай болон агрохимиин таһагые даагша Б. Ч. Гомбоевой «Мэргэжэлтэ ба сагай эрилтэ» гэһэн статья толилогдоһон байгаа. Тэрээн тушаа хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудые бэшэжэ эхилээ. Мүнөө эндэ Хэжэнгын аймагай Загаһатын совхозой главна зоотехник Доржо Будацыренович Батомункуевай бэшэг толилбобди.

Хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, манай уншагшад энэ зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсахыетнай хүсэнэбди.

ҮРЭ ГАРАХААР АЖАЛЛАХА

Мүнөө үедэ дээдэ, дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэд: зоотехнигүүд, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд, инженер болон механигууд, агрономууд, экономистнууд, бухгалтернууд олон болонхой. Эдэ мэргэжэлтэд өөрынгөө харюусалгата уялгые һайнаар дүүргэжэ, аша үрэ гарахаар ажалладаг һаань, колхоз, совхозуудай экономико жэлһээ жэлдэ хурданаар хүгжэхэ байгаа гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Жэшээнь гансахан манай совхоздо дээдэ эрдэмтэй 5 мэргэжэлтэ, дунда һургуулиин эрдэмтэй 6—7 мэргэжэлтэ бии. Тэдэнһээ гадна совхозой директорээр дээдэ эрдэмтэй ветеринарна врач, парткомой секретаряар агроном, хоёр отделенидэ эрхилэгшээр зоотехнигүүд ажаллана. Тиигэжэ энэ багахан ажахыда аяар 15—16 мэргэжэлтэ хүдэлнэ гээшэ.

Эдэ мэргэжэлтэдэй дундаһаа үнинэй мэргэжэлтэ, республикынгаа габьяата зоотехник Дашапунсук Дарижапович Дарипажовай ажалые онсолон тэмдэглэмээр. Энэ ажалдаа абьястай, үнэн сэхээр хандадаг мэргэжэлтэ һүүлэй арбаад жэлэй туршада хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулха, бэеэр томо, нооһо ехээр үгэдэг хонидтой болохо талаар эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлөө гээшэ. Тэрэнэй ашаар нютагай шэрүүн уларилда тааража, буряад үүлтэрэй нарин нооһотой хонидоор олон боложо байнабди. Ажахыдамнай үдхэгдэһэн 45 эрхим хусануудһаа үрыень абажа, һүрэгүүдээ үрэжүүлхэһээ гадна, хүршэ совхоздоо үрэ үгэдэгбди. Эдэ хусануудай дунда 12,5 килограмм нооһо үгэдэгүүд бии. Буряадай түхэлэй нарин нооһото 5 отаратай, элитнэ нэгэ отаратай болообди. Һүүлшын отарые энэ жэлдэ бүридхэһэн байнабди. Эдэ зуһаг хонидһоо дунда зэргээр 4,5 килограмм нооһон хайшалагдаа. Совхозоймнай 16 мянга гаран хонидой тус бүриһөө энэ жэлдэ 3.490 грамм нооһон хайшалагдаһан байна. 100 эхэ хонин бүриһөө 83 хурьган түлжүүлэгдээ. 1964 онһоо хойшо эмэ түлгэнүүдые үрэжүүлхээ болижо, бүхыдэнь зуһаг болгожо ороондо оруулнабди. Тиигэжэ хониднай бэеэр яһала томо болонхой. Тээсгэн элитнэ отарые шэгнэжэ үзэхэдэ, хонин бүхэниинь дунда зэргээр 53 килограмм татаа. Энэмнай манай эндэхи байдалда яһала һайн гээшэ ааб даа.

Иимэ үрэ дүн туйлахын тула совхозой зоотехнигүүд, хүтэлбэрилэгшэд эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри хонишодой дунда нилээд ябуулаа. Жэшээнь, жэл бүри бонитировко хэжэ, отарануудые шэнээр бүридхэхэдэ хонишод түрүүшээр угаа дурагүй байгша һэн. Хожомоо тэрэнэй ушар удхые ойлгоходоо мэргэжэлтэдтэ туһалдаг болоо. Зоотехнигэй зүбшөөлгүйгөөр нэгэшье хонин гаргашалагдадаггүй, ондоо отарада дамжуулагдадаггүй. Эндэ зоотехнигүүд үйлэдбэриин ёһотой технологууд болонхой.

Мүн үхэрнүүдэй үүлтэр һайжаруулха, һү ехээр үгэдэг симментал үүлтэрэй, мяхалиг бэетэй казахай сагаан толгойто үүлтэрэй мал үдхэжэ байнабди. Энэ зорилгоор 1971 ондо казахай сагаан толгойто үүлтэрэй 110 эмэ буруунуудые, 1972 ондо —95 иимэ буруунуудые хойто областьнуудһаа худалдажа абаабди. Энээнһээ урда жэлдэ—1969 ондо тиимэ мяхалиг үүлтэрэй 30 буха асараа һэмди. Тиигэжэ тэдэ бухануудһаа үдэһэн 250 хашарагтай болонхойбди.

Малай үүлтэр һайжаруулха гээшэ угаа нарин, тэсэбэри ехэтэй хүдэлмэри байһаниинь мэдээжэ. Үүлтэртэ хурьга, тугалнуудай түрэхэтэй сасуу нэгэ нэгээр шэгнээд, тусхай дансада бэшэжэ, тэдэнээ номерложо, саашадаа түлжэжэ байһыень ходо ажаглажа байдаг гээшэбди. Тиимэһээ эндэ тоо бүридхэлэй ехэ, нарин хүдэлмэри хэхэ хүнүүд үсөөн. Мүнөө совхоздоо үүлтэртэ малай тоо бүридхэн хэхэ орой нэгэ хүн штадаар табигданхай. Манай һанахада адагынь гурбан иимэ тоо бүридхэгшэд хэрэгтэй байгаа.

Теэд нютагай эрхэ байдалда тааража һайн үүлтэрэй, ашаг шэмэ ехэтэй малтай болохо гээшэ гансахан зоотехнигүүдһээ дулдыдадаггүй. Эндэ малда эдюулхэ элдэб зүйлэй, элбэг үбһэ тэжээл, малай һайн байра хэрэгтэй. Мүн малай элдэб үбшэ сараха, эмшэлхэ талаар ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд габшагайгаар, нарин һайнаар ажаллаха ушартай. Мүнөө дээрээ энэ талаар гээгдэжэ ябанабди. Ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд үбшэ сараха тарилгые заримдаа саг болзоортонь хэнгүй алдажархидаг. Энээнһээ ажахыда ехэ хохидол ушаруулагдана. Жэшээнь, саг соонь тарилга хээд, эм уулгаад байбал, хурьгадай зүрхэнэй, балсан мяханай сайрадаг үбшэн үзэгдэхээ болинхой! Тиин манай ажахыда нёдондошье, энэ жэлдэшье хурьгадай бага зэргэ тиимэ үбшэндэ нэрбэгдэхэ ушар үзэгдөө. Энэ иматал ветеринарна хүдэлмэрилэгшэдэй хэхэ юумэеэ бүхыдэнь наринаар бэелүүлээгүйһөө болоно бшуу.

Хонидые креолинай холисоор угааха зохид түхеэрэлгэ үгы дээрэһээ тэрэ хүсэд һайнаар хэгдэдэггүй.

Тарялан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ хүдэлмэриин оролдосотой һайнаар ябуулагдаагүйһөө ургасань тон бага байһаар. Жэшээнь, 1968 ондо гектар бүриһөө минил 4,9 центнер үбһэн абтаа һаа, тэрэнь 1970 ондо бүри доошоо орожо, 3 центнертэ, 1972 ондо—5,2 центнертэ хүрөө.

Мүн ороохо таряанайшье ургаса бирагүй. Энэл ушарһаа 1-дэхи классай хонидто үбэлжэлгын үедэ 2 центнер үбһэ, адагынь 80 килограмм таряа талханай зүйл эдюулхэ ёһотой байбал, һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада үбэлжэлгэдэ хонин бүхэндэ арайхан гэжэ 56—90 килограмм үбһэн, 54—60 килограмм таряа талханай зүйл хүртөө бшуу.

Тиимэһээ бидэнэр зоотехнигүүд совхозойнгоо агрономуудые муугаар ажаллана гэжэ тоолонобди. Тэдэндэ һайнааршье ажаллаха арга олгогдоогүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Һүүлэй арбан жэлэй туршада совхозой главна агрономууд 5 дахин һэлгэгдээ. Отделенинүүдтэ агрономууд байхагүй. Агроном-селекционер байха зэргэтэй аад, мүнөө үгы. Энээн дээрэһээ харахада, тарялан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ, нютагай эрхэ байдалда тааража сортын үрэһэ хүрэнгэтэй болохо талаар мүнөө хэндэшье эрилтэ табихын аргагүй. Мүнөө хүдэлжэ байһан главна агроном нүхэр Хампигадаев һая жэл болохоёо байна. Газар уһалхаяашье хүсэд шэнжэлээдүй гэжэ һанахаар.

Сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар республика дотор ехэ юумэн хэгдэдэг болоошье һаа, манай совхоздо лугомелиоративна отряд эмхидхэгдэһээр һаял жэл боложо байнхай. Сабшалан үндэһөөрнь һайжаруулха хүдэлмэри орой ябуулагданагүй тооной.

Манай нютагта кукуруза ургажа бирадаггүй, хүлдэшэдэг. Тиимэһээ куузику һайнаар ургуулха байгаа. Теэд тэрэ баһал ээзгүйдэнэ. Хсёрдохи жэлээ энэ үрэжэлтэ ургамал тарижа байбашье, биратай ургаса абтаагүй. Мүнөө жэл уһалагдадаг 25 гектарта энэ ургамал тариггдаад, муутаар ургаа. Эндэ агрономууд багаар оролдоо гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Олон жэлэй ногооншье манай эндэ һайнаар ургаха байгаа. Теэд тэрээндэ анхарал табигданагүй. 1966 ондо сабшалан дээрэ олон жэлэй ногооной үрэһэ тарихада һайн ургаса гараһан юм. Тэрэниие саашань үргэдхэхэ, шэнжэлхэ тушаа юуншье хэгдээгүй байшоо.

Эдэ бүгэдэ дээрэһээ юу хэлэхээ һананабиб гэхэдэ, мэргэжэлтэдые оло дахин һэлгэхэдэ муу. Тэдэнэрэй хүдэлмэриие саг үргэлжэ хинан шалгажа, бодото туһаламжа хүргэжэ байха байгаа. Мүнөө дээрээ тиимэ юумэн үзэгдэнэгүй. Мэргэжэлтэ өөрөө эдэбхитэйгээр ажаллажа, үйлэдбэриин ёһотой технолог байһанаа харуулаа һаа, ажал урагшатай ябаха, тэрэнһээ аша үрэ гараха жэшээтэй. Аймагай центрһээ, республикаһаа ерэһэн мэргэжэлтэд ходо яаралтай, үдэрөөр ябаад үнгэрщэдэг байһан. Мүнөө трестнүүд, управленинүүд бии боложо, тэндэхи главна мэргэжэлтэд урдын алдууе дабтангүйгөөр, мэргэжэлтэ бүхэнэй хэжэ байһан ажалтай наринаар танилсажа, зохихо туһаламжа үгэжэ байха бээз гэжэ һанагдана.

Хоёрдохёор, аймаг, республика соохи мэргэжэлтэдэй бэе бэедээ ябалсажа, дүй дүршэлөө халан абалсаха арга олгохо байгаа. Жэшээнь, бидэнэр Борьёогой совхоздо ошожо, хонин ажалаарнь танилсаха хүсэлтэйбди. Мүн Хяагтын аймагай Погранична совхоздо ошожо, хонидой түхэреэн хото яажа баридагыень хараха байгаабди.

Гурбадахяар, мэргэжэлтэд холын хараата түсэбтэй байха байгаа гэжэ һанагдана. Бидэнэр мүнөө үүлтэр һайжаруулха селекционно хүдэлмэриин 5 жэлэй түсэб зохёожо байнабди. Энээндэмнай Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин мэргэжэлтэд туһалхаар договор хэһэн юм. Теэд мүнөө хүрэтэр тэрэ хэгдэнэгүй.

Дүрбэдэхеэр, колхоз, совхозуудта энэ тэрэ туршалга, шэнжэлгэ хэхэ лаборатори түхеэрбэл һайн бэлэй. Жэшээнь, тэжээлэй шанар шалгаха, ядахын сагта һүнэй тоһолиг тодорхойлхо, нооһоной шанар элишэлхэ түхеэрэлгэнүүд байхагүй.

Гадна ажахын хүтэлбэрилэгшэд, партийна бюро байд гээд лэ мэргэжэлтэдэй тоосоо шагнажа байбалнь ехэ туһатай бэлэй. Энэ жэлдэ манай совхозой партком минии тоосоое шагнаа һэн. Энэнь хүдэлмэридэмнай нилээд урагшатай байба.

Д. БАТОМУНКУЕВ,
Хэжэнгын аймагай Загаһатын совхозой главна зоотехник.

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Шэрэм булад хайлуулжа, электровоз болон тепловозуудта шухала хэрэгтэй детальнуудые бүтээхэ гээшэмнай тон харюусалгатай ажал юм. Һайн шанартайгаар шэрэм хайлуулха хэрэгтэй. Хэб мүн лэ эрхим шанартайгаар хэгдэхэ болоно бшуу. Булта мэргэжэлтэд ажалдаа тон наринаар хандаха зэргэтэй. Тэрэгүйгөөр биратай юумэн хэгдэхэгүй бшуу даа. Иимэ харюусалгатай ажал хэжэ байдагаа Ленинэй ордентэ локомотиввагон заһабарилгын заводой шэрэм шудхалгын цехэй хүдэлмэришэд һайн ойлгодог гээд һанагшаб. Манай цехэй олохон хүдэлмэришэд халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ, бүхы продукциия эрхим шанартайгаар техническэ хиналтын таһагта тушаадаг болоо. Эдэнэр туйлаһан амжалтаяа саашадань улам арьбадхаха гэһэн шухалын шухала зорилго урдаа табина. Мастерска участогуудай, бригадануудай, хүн бүхэнэй дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнэ.

Мастер М. Мантыковай даадаг участогай хэбшэд бүхы продукцияа эрхим шанартайгаар техническэ хиналтын таһагта тушаадаг болонхой. Эдэнэр тон һайн үрэ дүн туйлажа шадаа гээд тэмдэглэмээр.

Һайн шанартайгаар хэб хэхын тула мэргэжэл шадабари хэрэгтэй болодог. Ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ шадаха хэрэгтэй. Маркел Мантыков урдань хэбшэнээр хүдэлһэн юм. Дүршэл шадабаритай, үндэр мэргэжэлтэй хүдэлмэришэн үдэшэндөө һуража, дунда һургуули дүүргээд, мүнөө Зүүн-Сибириин технологическа институтда һуралсана. Хамта хүдэлдэг нүхэдынь М. Мантыковые мастераар дэбжүүлһэн юм. М. Мантыков ажал хэхэдээшье, эмхидхэхэдээшье бэрхэ хүн байшоо. Тэрэ хамагһаа эртэ ажалдаа ерэжэ, оньһон түхеэрэлгэнүүдээ һайса шалгадаг, хэб хэхэ хэрэгсэлнүүдые сүм бэлдэлсэдэг байха юм. Тиимэһээл халаанай үедэ конвейер хэбшэдэй гэмээр минута соошье миин байнагүй. Энэ участогай хэбшэд һаяшаг халаан соогоо тормозой колодкын 3100 хэб хэжэ, эгээл үндэр бүтээсэ туйлаһан байха юм. Энэ туйлалта тухайнь бүхы цехэй хүдэлмэришэдтэ хөөрэжэ, ойлгуулжа үгэһэн байнабди. Дүршэл шадабаритай хүдэлмэришэд оролдоод, эбтэй эетэйгээр ажаллахадаа, һайн шанартай продукци ехээр бүтээн гаргана бшуу.

Хайлаһан шэрэмээр детальнуудые шудхадаг мэргэжэлтэд мүн лэ амжалтатай һайнаар хүдэлжэ байдаг. Конвейерые минута соошье байлгангүй ябуулха хэрэгтэ эдэнэр мүн лэ ехэ хубитаяа оруулна. Шэрэм шудхагшад Б. Мухлуев, М. Вахромеев, Н. Нелюбин гэгшэд халаанайнгаа даабари 15—20 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ шадана. М. Вахромеев дүршэл шадабаритай болоһон хүдэлмэришэн юм. Үнгэрһэн наймадахи табан жэл соо эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлөө. Тиигэжэ «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор шагнагдаһан юм. Шэнэ табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө улам габшагайгаар хүдэлнэ. Тэрэ мүнөө түрүү зэргэдэ ябаһаар.

Иимэ урагшаа һанаатай, ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд урдаа табиһан хараа түсэбүүдээ бэелүүлжэ шадаһан лэ байдаг. Хэбшэд, шэрэм шудхагшад нэгэ һанал бодолтойгоор хүдэлхэдөө, конвейерые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадана.

Шэрэм хайлуулагшын ажалһаа бүхы цехэй хүдэлмэриин ябаса дулдыдана гээд хэлэмээр. Тиимэһээл энэ ажалда үнэн сэхэ, ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд лэ табигдадаг. Виктор Сероштан хоридохи жэлээ шэрэм хайлуулагшаар хүдэлнэ. Борис Усачев мүн лэ хори гаран жэлдэ булад түмэр хайлуулна. Эдэнэр дүршэл шадабаритай болоһон хүдэлмэришэд гээшэ ааб даа. Жэшээлхэдэ, Б. Усачев халаанайнгаа даабариһаа гадуур 4-5 тонно шэрэм хайлуулдаг. Энэ хүдэлмэришэнэй оролдолгоор хараалагдаһан даабариһаа гадуур тормозой 250—300 колодконууд шудхагдажа, түмэр замай станцинуудта эльгээгдэдэг юм.

Манай цехэй хүдэлмэришэд һайн шанартай продукци ехээр бүтээхын тула яһала оролдожо хүдэлнэ. Халаанайнгаа даабари дүүргэдэггүй хүдэлмэришэд цех соомнай үгы юм. Найман час хэхэ ажалаа долоон час соо бүтээхэ гэһэн үүсхэл дизельнэ цехэй слесарь И. Маковей гаргаһан юм. Манай хүдэлмэришэд энэ үүсхэлыень халуунаар дэмжээ бэлэй. Халаан бүриингөө даабари 15—20 процентээр үлүүлэн дүүргэдэг хүдэлмэришэдэй тоо олошорно. Һара бүриин дүн согсолон гаргажа үзэхэдэ, хэбшэд И. Т. Хренова, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат С. В. Бузаева, Г. А. Ступин, В. И. Личунов гэгшэд эрхимлэһэн лэ байдаг. Комсомол залуушуулай ахамад нүхэдэйнгөө хойно орохогүйн тула оролдожо ябадагынь ехэл һайшаалтай байдаг даа. Цехэймнай эгээл залуу хүдэлмэришэд Д. Шойсоронова, А. Шаргаев, В. Ачитуева гэгшэд ажалдаа үндэр бүтээсэ туйлажа, олоной магтаал һайшаалда хүртэнэ. Эдэнэр байгша оной эхинһээ социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ, хэдэн удаа мүнгэн шангаар урмашуулагдаа. Залуу хүдэлмэришэд СССР-эй 50 жэлэй ойдо дэлгэрһэн мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, түрүү зэргэдэ ябана.

Манай цехэй булта хүдэл-
мэришэд хэзээ хэз
эдэбхитэйгээр хүдэл
Бидэнэр юһэдэхи т
лэйнгээ хоёрдохи
бари байгша оной
25-да дүүргэжэ, тү
дүүр 500 тонно эр
тай продукци бүт
ойн баярай тэмд
гэһэн зорилго урда
лэйбди. Манай цех
тив юһэн һарын даа
дүүр 500 тонно про
тээн гаргажа, абаһ
болзорһоонь гурба
уридшалан дүүргэб
Шэнэ онол арга
эдэбхи ехэтэйгээр
нэйнгөө ашаар би
лайнгаа бүтээсые 5,
тээр дээшэлүүлжэ,
циингаа өөрынь үнэ
лээд хямдаруулааб
хүлһэнэй фондһоо
риг арьбалһан б
һарын дүн гаргаа
манай цехэй хү
яһала һайн үрэ
гээд тэмдэглэмээр.
шэрэм шудхагшад,
луулагшадай ехэ
арга боломжотой б
элирэн тодорбо ха
мнай хүдэлмэришэд
бури эршэмтэйгээр
һайн шанартай про
ри ехээр бүтээн га
ха. СССР-эй 50
һайндэрые ажалай
гүүдээр угтажа,
тэмдэгтэ хүртэхэ
найдамаар.

А. ТА
Ленинэй ордентэ Л
шэрэм шудхалгы
начальн

УЯЛГАНУУДАА ДҮҮРГЭХЭБДИ

Манай совхозой ажалшад СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе амжалтатайгаар угтаха хүдэлмэридэ ехэ анхарал табина. Ажалшаднай абаһан социалис уялгаяа һайн дүүргэжэ байна.

Жэлэй түрүүшын хахадай дүнгүүдээр манай совхоздо РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын, хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан туг, мүнгэн шан барюулагдаа һэн. Энээндэ харюу болгон, совхозой хүдэлмэришэд, алба хаагшад абаһан социалис уялгануудаа болзорһоонь урид дүүргэхэ гэжэ эрмэлзэнэ.

Манай совхоз 1450 центнер мяха гүрэндэ тушааха түсэбтэй һэн. Декабриин 1 болотор һайн шанартай 1670 центнер мяха тушааха арга боломжотойбди. 5400 центнер һү тушааха түсэбтэй байбал, декабриин 25 болотор 6000 центнер тушаахаар малшаднай шиидээ һэн. Нооһо гүрэндэ тушааха түсэбөө совхознай июлиин 10-да дүүргээ һэн. Хамтадаа 170 центнер нооһон тушаагдажа, 7 центнерээр түсэбнай үлүүлэгдээ бэлэй. Түсэбэй ёһоор 50 центнер зүгын тоһо тушааха байбал, мүнөө 51 центнер тушаагаабди. Гүрэндэ таряа, овощ тушааха уялгануудаа дүүргээбди.

Эбэртэ бодо малай, хонидой, мүн адууи һүрэгэй тоо толгой олошоруулха энэ жэлэй түсэб сүм дүүргэгдэхээр хүлеэгдэнэ. Тиихэдэ 1973 оной эхиндэ 460 үнеэн, 2450 гаран эхэ хонин, 200 гаран гүүн ажахыдамнай байха жэшээтэй.

Мүнөө жэл сагай уларил ехэ таарамжагүй байгаа. Тиигэбэшье манай совхоз адууһа малдаа нёдондонойхиһоо үлүү ехэ үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ шадаа.

Совхозой ажалшад абаһан социалис уялгануудаа амжалтатай дүүргэхын тула оролдосотой һайнаар хүдэлнэ. Тэдэнэй дундаһаа һаалишан Нина Ивановна Копьева онсо шалгаржа, абаһан уялгаяа сентябриин 26-да дүүргэбэ. Энэ нүхэр юһэ һарын турша-да үнеэн бүриһөө 1817 килограмм һү һаагаа. Жэлэй дүүрэтэр үшөө 400 килограммһаа бага бэшэ һү һаахаар зоригжоод, шударгы һайнаар хүдэлжэ байна.

Тиихэдэ һаалишад Л. Г. Малытина, А. А. Молчанова, Е. А. Соломинская, А. Н. Любовникова болон бусад тус тустаа үнеэдһээ 2000 литр һү һаажа, жэлэйнгээ уялгые үглөө мүнөө дүүргэхэ болоо.

Юһэн һарын турша соо залуу малай шэгнүүр нэмээхэ түсэбөө мал адуулагша И. А. Богатых үлүүлэн дүүргээ. Тэрэнэй гүүртэһээ октябрь һара соо 76 толгой эрэ мал тушаагдаа һэн. Тэдэнэй толгой бүриин шэгнүүр дунда зэргээр 337 килограмм болоо. Бүхы малынь тарган сэгнэлтэтэйгээр абтаа. Тэдэмнай булдадаа 15—20 һара болоһон хашарагууд байгаа бшуу.

Тугалшадай дундаһаа З. А. Тихонова һайн дүнгүүдые туйлаа. Тэрэнэй харууһалдаг тугал бүриин шэгнүүр сүүдхэдээ 750 граммаар нэмээгдэжэ, жэлэйнгээ уялгые юһэн һара соо дүүргэбэ.

Совхозой адуушадай дундаһаа Н. Ф. Гарманов онсо шалгаржа, һаяхан болоһон аймагай түрүү малшадай суглаан дээрэ курортдо амарха путевко тэрээндэ барюулагдаа. Энэ зуун гүүн бүриһөө 87 унага абаһан байха юм.

Манай хонишод нилээд һайн амжалтатай ажаллана. Тэдэнэй дундаһаа ахалагша хонишон Б. Цыренов, Н. Ангабаев гэгшэд түрүүлжэ ябана. Тэдэнэр хурьга абаха, нооһо хайшалха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн байха юм.

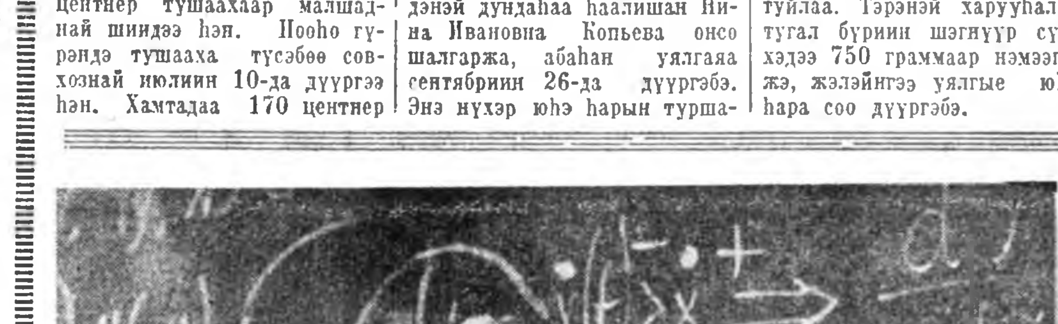
Зүгышэдэй дундаһаа В. М. Степанов совхоз соогоо нэгэдэхи һуури эзэлжэ, зүгын тоһо гүрэндэ тушааха уялгаяа 120 процент дүүргээ. Тиихэдэ зүгынүүдэй тоо олошоруулха түсэбынь баһал үлүүлэн дүүргэгдээ һэн.

Манай совхоз энэ жэлдэ үйлэдбэриин, соёл гэгээрэлэй барилга ехээр хэжэ байна. Хоёр квартиратай 2 гэр, столовын байшан, уншалгын залтай хүдөөгэй библиотекэ, Шаманка тосхондо 200 хүнэй һууритай хүдөөгэй клуб, 25 автомашинын багтаха котель-нэтэй гараж бари
жэлдэ ашаглалгада
даа.

Социалис мүрысөө
лөөтэй гэжэ ажах
организаци, профсо
бочком ажалшадай
циалис мүрысөө
тэрэниие ёһотоор
асуудалда ехэ ан
даг болонхой.
дүнгүүд саг соогоо
доод, илажа гараг
болохоор урмашуула
даг.

Совхозой хү
мэргэжэлтэд ойн
дэ абаһан социалис
даа сүм дүүргэх
арадай энэ һайнда
шэнэ амжалтануу
хын түлөө оролд
Мүнөө газар таряа
намарай хүдэлмэри
дүүргэхэ, малай
һайнаар бэлдэхэ
нуудта гол анхара
лагдана.

А. ТОЛС
Хурамхаанай
Һахалиин

ЛИТВАГАЙ ССР. Каунасай политехническ
дай профессор, техническэ эрдэмэй доктор К
Рагульскисай нэрэ дэлхэй дээрэ үргэнөөр мэ
лонхой. Тэрэ энэ институдта вибротехникын
риие хүтэлбэрилдэг юм. 500 гаран хүдэлмэри
бэридэһэн энэ коллектив эрдэм ухаанай ехэ т
хой.

Тэдэнэй эршэтэ ажалай ашаар тодо нарин
нууд, приборнууд ба бусад түхеэрэлгэнүүд з
аргатай болонхой. Эрдэмтэ элдэб заводуудай
тэдтэй нягта холбоо барисаа байгууланхай.
нээлтэнүүд түмэр зүһэдэг тодо нарин станок
тээлгэдэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: профессор К. Рагульскис.

ТАСС-ай фото

ТАНИЛ ЗҮРГӨӨР—ДҮШЭН ЖЭЛ

Һаял гэжэ һанагдана, зүгөөр хоёр жэлһээ үлүү саг үнгэршэбэ гээшэ гү даа, Ханда Доржиевна Абидуева тухай аймагайнгаа газетэдэ бэшээ һэм. Тэрэ үедэ энэ нүхэр түрүү һаалишанай нэрэ солодо хүртэнхэй, хэдэн жэлэй турша соо ехэ һү колхоз соогоо, мүн аймаг дотороо һаажа ябаа.

Тээсгэн баһа «Победа» колхоз хүрэжэ ерэбэб. Нэн түрүүн правлениин байшанда орожо, шухала хэрэгтэй тоонуудтай саарһаяа суглуулжа абаһанайнгаа удаа энэ жэл институт дүүргэжэ ерэһэн залуухан зоотехник басаган Танитай яриндажа һуу тарни, тэрэмни:

— Манай Ханда Доржиевнатай заабол уулзаха ёһотойт. Мүнөө пенсидэ гараһань. Тиимэ шуналтайгаар ажалда хандажа, хүн бүгэдэндэ туһалха гэжэ оролдодог зон үсөөн лэ байха,—гээд кабинет соо һууһан бусад нүхэдтөө хандахадань, тэдэнь нэгэн дуугаар: «Зүб, тон зүб хэлэнэш»,—гээд басаганай хэлээшые зүбшөөнэд.

Иигэжэ би дахин Ханда Доржиевнатай золгобоб.

Хоёр жэл—хоёр үдэр бэшэ даа. Хуушан танилнууд һэн тула, уулзажа мэндээ хэлсээд, болоһон һонин тухай һурасгаажа һуухадаа, һаалишан эхэнэрэй нюурта нэмэһэн уршалаа, багаха эсэнги нюдыень нэн түрүүн обёорбоб. Арбан гурба наһатайһаа хара ажалай амта мэдэһэн Ханда Доржиевна тэрэ үдэр түрүүшынхеэ ажалдаа гараагүй байтаа. Гушан хоёр жэлэй турша соо үнеэдэй дэлэн шоборһондоо харлашаһан, нилээд борхииһон гарнуудынь энэ үглөөгүүр түрүүшынхеэ эзэнэйнгээ эбэр дээрэ табигдаад, ажалгүй байжа оройдоо һураагүй һэн тула, нэрэ һурагүй пулаадай шэгшэг эмирнэ.

— Үсэгэлдэр үнеэдээ Мадмын Марусида тушаажа үгэхэдөө: «Хүхэ дэлэнгынь һайнаар угаажа, саг соонь һаагаарай», — гэжэл хэлээлби даа. Ехэш муу байгаа. Ээзэ нэйнгээ ябахые мэдэһэн шэнги үнеэдни үгэнэлдээ,—гэжэ Ханда Доржиевна хөөрэбэ.

Һаалишанай ажалай хүндэ хүшэрынь мэдээжэ. Үрдань, һаял хамтын байдалай бии боложо байхада, малшад хэды олон бэрхэшээлтэй золгодог байгааб! Дайнай үедэ, илалтын жэлэй һүүлдэшье хүдөөгэй ажалшад унаһан малгайгаа абаха сүлөөгүй ажаллажа, колхоз, совхозуудаа хүл дээрэнь гаргалсаа. Тиимэ ажалшадай нэгэн болохо коммунист Ханда Абидуева дүшэн жэлэй турша соо түрэл колхоздоо хүдэлжэ, хэды олзо оруулааб!

—...Табяад онуудаар «Боевик» колхознай нэгэл багахан һү һаалиин фермэтэй юм һэн. Тэрэ үедэ тугалаа үнеэнһээ гансата һалгаангүй, буруун болоторынь суг ябуулдаг һэмди. Тиимэ томо болошоһон тул хүхүүлээд, эхэһээнь һалгаажэ туршагтыл даа! Заримдаа арай шамай һалгаагаад, далһаа гаргажа ябатаршни, унаса шэрээд һөөргөө гүйлдэшэхэ. Тэжээл гэхэдэ, үбһэ зелёнко хоёроо эдюулээд лэ байгша һэмди.

Тиихэдэ һааһан һүеэ өөһэдөө шара тоһон болгожо, Цахирай тоһоной заводто тушаадаг, үбэлдөө һүн занданьхүргөөд абаашадаг байгаабди. 25 литр һүнһөө килограмм шара тоһо абаха даабаряа яһала дүүргэгшэ һэмди.

1954 ондо энэ колхоз «Улаан-Малшантай» хамтаржа, тэрэ гэһэнһээ хойшо «Победа» колхоз болоод, Гомбо Гармаевич Цыдыповэй хүтэлбэрилгэ доро жэлһээ жэлдэ хүтжэжэ, баяжажа ябана,— гэжэ һаалишан хөөрэнэ.

Ханда Доржиевна ажал тухайгаа хөөрэхэ тон дуратай, шэнэ баригдаһан һү һаалиин фермээрээ омогорхожо, баясажа ябадаг. Тиигэншьегүй яахаб. Ехэ-Цахирай һү һаалиин фермэ аймаг соогоо эгээн һайн, эгээн томо гэжэ тоологдодог. Энэ фермын байрын газарта хүрэжэ ерэхэдээ, ямар бэ даа ехэ заводто хүрэжэ ерэһэм мэтэ. 400 үнеэдэй байха малай байра, тул абадаг байра, малай тэжээл бэлдэхэ цех, һаруул, сэбэр, айхабтар томо таһаг ээлэпхэй тугалай байра, үшөө тиихэдэ фермын хүдэлмэрилэгшэдэй ажалайнгаа һүүлээр амарха газар, улаан булан гэхэ мэтэ хэрэгтэй үшөө олон байра байшангууд байна. Дүшэн жэлэй саада тээ гүлмэр залуухан Хандада иимэ газартэ хүдэлхэш гэжэ хэлээ һаань, оройдоо үнэншэхэгүй һэн.

«Оролдохын хүсөөр ехэ һү һаанабди»,—гэжэ Х. Д. Абидуевагай хэлэхэнь тон зүб. Бүхы наһаараа ажал хэхэдээ, хайша хэрэгээр, залхуу хажараар тэрээндэ хандажа һураагүй хүн мүнөө зарим хүнгэн ябадалтайшуулда тон дурагүй, ахалагша һаалишан һэн тула, тиимэ зонуудта шанга эрилтэ табидаг байгаа.

Харин оролдосотой бэрхэ нүхэд тухайгаа хөөрэһыень шагнаһан һайт! Цыренжап Будаева, Валя Николаева, Цырен-Дулма Ринчинова, Буда Гончиков болон бусад һаалишад тухай хэлэхэдээ, Ханда Доржиевнагай шэг шарайнь хубилжа, дууниинь шье зөөлэржэ, нюдэндэнь ямар бэ тон дулаахан ошон бии болоодхино.

Зоотехник Таня Батомункуеватайгаа Ханда Доржиевнагай гэртэ оройхон болотор һуушабабди. Һая хүдэлжэ эхилһэн басаган элдэб янзын бэрхэшээлтэй ушарна ха юм. Тиимэһээ үе үе болоод лэ эндэ ерэжэ зүбшэдэг, хайшан гээ һаа һү ехээр һааха, хэнэй үнеэндэ ямар тэжээл эдюулэлтэйб гэхэһээ эхилээд, хоюулан удаан хөөрэлдэдэг заншалтай. Ажабайдалай харгыда һая гараһан залуу мэргэжэлтэдэ иимэ бэрхэ, дүршэл ехэтэй һаалишанай хэлэһэн үгэ айхабтар ехэ туһа хүргэхэнь дамжаггүй.

— Мэдэнэгүйб даа, гэртээ һуужа шадаха хүн гүб, али үгы гү,—гэжэ ажалай ветеран Х. Абидуева хөөрэнэ.— Үри хүүгэдээ хүл дээрэнь табяад, мүнөө аша, гушанараа хараха сагни хүрэжэ ерэбэ гээшэлтэй. Бэеынгээ бараг һаа, үшөөшье хүдэлөө һаа гэжэ һанагшаб. Теэд һаянай хүл, гарни шархирдаг, толгоймни ехээр үбдэдэг болошонхой даа. Багаха амархан
һананаб. Хүдэлжэ
нэгэтэшье амаралтада
иишэ тиишээ курорт,
ри ошожо үзөөгүй
налби., Амаржа, бэе
саашань хаража үзэх

Ажалай Улаан Туг
хэдэн олон медаль,
шангуудта хүртэһэн
най аймагай «Победа»
зой һаалишан Ханда
на Абидуева хорёод
наранай гараһаһаа тэ
на танил зүргөөрө
тээшээ яаранагүй.
үглөө бүхэндэ нэгэл
һэрижэ, «үнөөхи
гэжэ һанахатайгаа
тариһаа һуга харай
дог. Тиин эжэлүүдгүй
сы дээрээ гаража, ор
рай үглөөнэй хүйтэ
агаараар сээжээ
үни удаан гараа һар
фермэ тээшээ шэртэн

Нэгэл иимэ үглөөг
хин фермэ тээшээ
гэшхэлшөө һаань,
зосоо гайхал түрэхэг
той.

С. СУЛЬТИМ

ХОЛЫН БЭЛШЭЭРИДЭ

Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхоз Үүр хадын бэлшээридэ ... һубай малнуудаа гаргадаг ... шахан таргалуулдаг. ... хадаа мяха бэлдэлгын ... хариуусалгатай хэрэ- ... нэгэ гол ехэ хуби юм. ... колхозой правлени, партком ... хараадаа абажа, ... гүүртэлхэдэз, холын ... туухада ушаржа бо- ... элдэб юумые уридша- ... харадаг. Мүн хэн мал- ... энэ хэрэг даалгахаб ... асуудал баһашье шу- ... юм.

Холын бэлшээридэ мал ... зоной дунда Гүндэн ... Истариков жэл ... оролсодог. Комму- ... ажалай ударник, пар- ... гэшүүн Истариков таба- ... жэлээ мал ажалда хү- ... Урда тээнь арбан зур- ... жэлэй туршада түрэл ... бодоо барилгашанаар ... юм. Тэрэ үедэ малай ... байра, малшадай гэр- ... бодхоогдожо, барилга ... колхозой шухала хэрэг боло- ... байгаа. Шэнэ клуб, һур- ..., улаан булангууд гэхэ ... соёлой гуламтанууд ба- ... Гүндэн Аюшеевичэй ... албанһаа ерэхэдэ, тэ- ... гартаа дүйтэй, уран ... мэдэдэг нютагаар- ... барилгашан боло гээ ...

...963 ондо ВДНХ ошохо ... байгаа. Колхозой, ... үмэнэһөө шагнагда- ... грамотануудынь тэрэнэй ... досотой ажалай гэршэ- ... юм. Ажал бүхэндэ хам- ... шуужа ородог Гүндэн ... ажалдаа амжалтатай ... эхилээ.

... бүриин ажал зарим- ... һонигүй мэ- ... бусад зондо һанагдажа- ... болохо.

Тиигэбэшье нэгэнтэ бэшэ ... ёһотой зүрхэ дайра- ... һонин ушаралнууд то- ... болодог. Заримдаа ... шогтойшье, гэм- ... гарзатайшье байдаг. ... тиигэхэдээ хүнэй ... зоригтой, ажалша мэргэнэй шалгалта болодог юм.

Гүндэн Истариковтай зун болоһон ушар хөөрэхэ дуран хүрэнэ. Бүхэли зундаа һэтэ бороотой байһан мүртөө сентябрь һарын эхин багаар бүри ехээр үһээржэ, зуд болобо. Тиимэ нэгэ үдэшэлэн гүүртэдэнь «ута һүүлтэ» добтолжо, хүлгөө татаа. Үглөөдэрынь малаа бүридхэхэдэнь арбан найман толгой мал дутуу байгаа.

Гүндэн тон ехээр һанаагаа зобобо. Эды олон малаа алдажархиха гээшэмнай колхоздо ямар ехэ гарзаб! Тэрээндэ найдажа, энэ холын бэлшээридэ малаа даалгажа гаргаа ха юм. Мүн энэ жэл арбан найматай Гена хүбүүгээ түрүүшынхеэ өөртөө хани болгожо асараа юм. Залуу гүлмэр хүбүүнэй замда энэ харата ушарал тохёолдожо, саашадаа ажалдаа дурагүй болоно болохо гэжэ айба.

Гүндэн малаа бэдэржэ гараба.

Гена хүбүүниинь бэшэ малнуудаа харууһагүй орхихогүйн тула тэдэнээ эрьежэ байгаад, отогтоо дүтүүр бэдэрээ һэн. Гүндэн өөрөө Гурбан хүтэлэй баруун араар ото ябаад, Үүрэй эхин булагаар, Бургаастайн шугыгаар бэдэрээд олоогүй. Тиигэжэ ябаһаар оройтоһон байгаа. Мал адуулха гээшэмнай бэлэн хэрэг бэшэ ха юм даа. Эсэхэ даараха, хээрэ хонохо ушарнууд яһала тохёолдодог. Бүхэли үдэрөөрөө бороодо сохиулжа, уһанда ороһон зумбараа шэнги болотороо Гүндэн норобо. «Колхозой эды олон мал үгы хэжэрхёод, ямар нюураараа гэртээ ошохобиб. Малаа олохо ёһотойб, гэһэн бодолдо эзэлэгдээд ябаба. Тиигэбэшье гансаараа бэшэ, хоёр байһандаа «магад Генамни хашарагуудаа олоһон байжа болоо, отогтоо ошожо мэдээд, хэрбээ олоогүй байгаа һаань, һүниндөө бэдэржэ гарахаб» гэжэ бодоод байрадаа бусаба.

Гена баабайгаа хүлеэжэ ядаад, хэды дахин буу табиһан байгаа. Баабайнгаа ерэхэдэ, жаахан түмэр пээшэнгээрээ дүүрэн түлеэ хэжэ, улайтарнь түлижэрхёод, угтажа байба. Шабар уһанда зуурашаһан Гүндэн отогтоо хүрэжэ ерэһээр:

— Зай, олоо гуш?—гэжэ хүбүүнһээнь асууба.

Баабай һанаагаа бү зобо. Хажуудаа хэбтэһэн малаа хараагүй байгаабди. Хүндын урдахи хуһата шэбэр соо ябаа.

— Олдоһониинь лэ хүрөө даа. Булта бээ? Шамда ерэжэ мэдээд, олоогүй байгаа һаань, һүниндөө бэдэржэ гараха гэжэ ябаалби,—гэжэ мэтэр дороо һал һуушаба.

— Баабай танаа төөришэнэ гү гэжэ айдаһам хүрөө. Нэгэ хэды болоод лэ буудажа байгааб, — гэжэ Гена эдеэшүүлһэн сай соогоо зөөхэй хэхэ зууралаа хөөрэбэ.

Малаа хүбүүнэйнгээ олоһондо,тэрэнэй сухаришагүй хүсэл зоригые Гүндэн һайхашаан байгаа һэн.

Шуһа жүрөөдэһэн шоно аргагүй эрьежэ ерэдэг гэжэ малшад мэдэдэг хадаа тэрэ һүниндөө һүрэгөө нахижа хоноохо гэжэ шиидэбэ. Үһээрэһэн тэнгэри сэлмэжэ, хүйтөөр амисхаалба.

Үргэн талын хара һүүдэртэ хушагдажа, холын хараанай таһархалаар орпон тойрон шэмээгүй болобо. Түхэрeэн далбагар һара Хамар-Дабаанай саанаһаа ямар нэгэн юумэ маряаһан шэнгеэр һолжорон гаража ерэбэ. Оршон тойрон мүнгэн гэрэл таран унажа, бэе бэеһээнь табяад алхам зайда амяашье татахаа болишоод, шонын ерэхые хүлеэжэ хэбтэһэн эсэгэ хүбүүн хоёрой урдуур сагаан гэрэл тараба.

Һарын толондо тойроод хуу сагаан гэрэлтэй, одоол мүнөө шонын добтолоо һаа, алдангүй буудахаар бэеэ зэһэһэн Гүндэн иишэ тиишээ маряан хараашална. Голой эрьеын саада талада нэгэ һүүдэр харагдахадал гээд, үгы болошоно, дахяад бии болоно, ойро дүтэлэн ерэхэдээ, нэгэ гульмагар юумэ маряасаяа бүри нарилна. Шоно гэжэ лаб танпһан Гүндэн буугаа хасартаа абажа һайнаар шагааһан бэеэрээ, карабинайнгаа шабхые дараба. Һүүдэр доошоо унаба гээшэ гү гэжэ ойлгожо ядан байтарнь, ара таладань дээрэ дээрэһээнь хоёр дахин буугай дуун наяршаба. Хашарагуудыншье үргэжэ, хүл хөөрсэг болошобо даа.

Нүгөө талаһаань шонын маряажа ябахые обёорһон Гена хоёр дахин буудажа алдаһан байгаа. Туулгэн бэлэгтэ халта хүртэжэ шархатаһан шононь тэрьелжэ арилаа һэн. Баабайнгаа нэгэ дахин буудаад, абяагүй болошоходонь, Амур нохойтоёо хүүеһээр хүрэжэ ерэбэ:

— Баабай, тудаа гүт? — гэжэ амяа абажа ядан байба.

— Тудаал ёһотойб, үхэбэ гү, али арилба гү гээд, Гүндэн буудаһан зүг руугаа ошобо. Үбсүүн худараа туулган тобшо бэлэг хүртэһэн арьяатан үшөө үхөөгүй харшаганажа хэбтэһэнээ хоёр-гурба дахин татагалзаад, хүбшын галзуу шонын хүхэ гал шэдэлһэн сухалтай хүйтэн нюдэнэй хараса хэтэ мүнхэдөө унтаран һүнэбэ.

Холо хээрэ, тайгын дунда мал адууһан малшадай ажал гээшэ иимэ хүндэ гэжэ мэдээжэ ааб даа. Хэды хүндэ хүшэршье һаань, малшад тэсэжэ гарана ха юм. Гүндэн Истариков дүрбэн һара соо хээрэ мал адуулжа ехэ һайн бусаба, нэгэшье толгой хороонгүй, сүүдхэдээ толгой бүриин 970 грамм шэгнүүр нэмээжэ шадаа. Энэ зундаа шахан таргалуулһан малаа гүрэндэ тушаагаад, хойто зун дахяад тэрэл бэлшээридэ абажа ошохо залуу малнуудаа мүнөө үбэлдөө харууһалхаяа абанхай.

Вл. ХАЛХУЕВ.

Түнхэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: БЭШҮҮРЭЙ АЙМАГАЙ «ДРУЖБА» КОЛХОЗОЙ ХҮНДЭТЭ КОЛХОЗНИК, НЮТАГТАА ХАМТЫН АЖАЛ ТОГТООЛСОҺОН, ХЭДЭН ЖЭЛ УДААГУУР КОЛХОЗОЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭЭР ХҮДЭЛҺЭН, 1940 ОНҺОО ПАРТИИН ГЭШҮҮН, ПЕНСИОНЕР БАЛСАН ЦЫРЕНЖАПОВИЧ ЦОКТОЕВ. ТЭРЭ МҮНӨӨ АМАРАЛТАДА ГАРАБАШЬЕ, ГАРАА ДЭЛГЭЭД, МИИН ҺУУЖА ШАДАДАГГҮЙ. ТИИМЭҺЭЭ ХАБАРТАА ЛУГОВОДООР ХҮДЭЛЖЭ, КОЛХОЗОЙНГОО НУГА САБШАЛАН УҺАЛАЛСАНА. ХАРИН НАМАРАЙ САГТА ҮБҺЭНЭЙ ХАРУУЛШАНААР ХҮДЭЛДЭГ ЮМ.

Б. ЖАМБАЛОВАЙ фото.

Элдэб һонин

МӨӨРТЭЙ МУЗЕЙ

Ригын мастерскойнуудай нэгэндэ ажалладаг радиотехник Петер Гринфельд троллейбусээр ажалдаа ошодог байһан аад, гэнтэ болишобо. Мүнөө тэрэ үглөөгүүр бүхэндэ өөрынгөө машина гаражһаа гаргадаг болонхой. Гайхаһан һонюуша хүнүүдэй олоорoo машиныень тойрошоходо зохидгүй байба ха. Модон Пайлсатай, долоон хүнэй һууритай «Крайлер» 1928 ондо бүтээгдэһэн байгаа.

Петер шүрэб бүхэниинь һэлгэжэ, машинаяа гурбан жэлдэ заһабарилба. Тиимэһээ энэ машина заводһоо һаяхан гараһан мэтэ ялагар шэнээр харагдана.

Латвиин хүдөө ажахын академиин механизациин факультедэй табадахи курсын студент Виктор Кулбергын хуушанай машинаар һонирхожо эхилһэнһээнь хойшо жэл хахад болобо. Анхандаа таксистаар хүдэлдэг танил хүниинь 1925 ондо бүтээгдэһэн «Хупмобиль» түхэлэй машина тэрээндэ бэлэглэһэн байгаа. Ерэдүйн мэргэжэлтэ түрүүшээр гансал спортивна урилдаанда хэрэглэхэ һанаатай, машинаяа «хүл дээрэнь гаргаха гэжэ оролдоо, хожомынь тэрээгээрэ улам ехээр дашууржа, заводһоо гарахадаа ямар байгаа һэм, тиимэл түхэлдэнь оруулха гэжэ шиидэбэ. Тиихын тулада олон ном уншаха, автомобилиин түүхэтэй танилсаха ушартай болотдобо. Энэнь студентын дура ехээр татажа, тэрээн шэнги хуушан машинаар һонирхошодые удангүй бэдэржэ эхилбэ. Иимэ хүнүүд Ригэдэ яһала олон байшоо. Латвиин эгээн үнинэй хуушан машинануудай нэгэн — 1909 ондо бүтээгдэһэн «Форд-Т» түхэлэй машинын эзэн Элмар Жвигулис байба. Мүн «Олдсмобиль» түхэлэй машинатай студент Юрий Гагайнис тэдэнэртэй нэгэдэбэ. Мүн 1926 ондо бүтээгдэһэн «Де Сото» түхэлэй автомобильтай Юрий Тельшевский, Латвиин үнинэй автомобилистнүүдэй нэгэн Николай Стумбрис болон бусад тэдэнэрэй тоодо ороно.

Ригын түбэй республиканска автомотоклубай дэргэдэ хуушанай автомобильнуудай секци һаяхан эмхидхэгдээ. Эдэ машинануудта конструктивна хубилалта хэжэ болохогүй гээд секциин дүримэй пунктнуудай нэгэн соо бэшээтэй. Иигэжэ мөөртэй музей байгуулагдаба.

1930 он болотор бүтээгдэһэн арба гаран автомобиль секциин дансада абтанхай. Секциин гэшүүд хуушанай машинануудые бэдэрнэ, тэдэниие хадаглаха хэрэгтэ анхарал табина, автомобилизмын түүхэ шудална, залуушуулые элсүүлнэ.

СОФЬЯДА ТОХЁОЛДОҺОН УШАР

Сагаа мүнгэн утаһаар уталзатуулан оёһон хургы торгон тэрлиг үмдөөд байһаар хаан хүүхэн Софье И. Е. Репин зураһан байгаа. Уран зураашын һажаалгажа зураһан тэрлигэй заха үгы болошоһон аад, эсэсэй эсэстэ олдобо. «1698 ондо сэрэгшэдэйнгээ саазалагдаха, бүхы зарсанарайнгаа тамалгдан зобоогдохо үеэр Новодевичье һүмэдэ хаагдаһанай һүүлээр жэл үнгэрөөд байха үеэр зонхилогшо хаан хүүхэн Софья Алексеевна» гэһэн ута нэрэтэй томо зураг зураха гэжэ һанаашалаад ябахадаа И. Е. Репин хэрэгтэй зүйлнүүдые бэлдэжэ эхилһэн юм. Уран зурааша XVIII зуун жэлэй хургы торго худалдажа абаад, урданай хэбээр эсхүүлжэ, тэрлиг оёулба.

И. Е. Репинэй наһа бараһанай һүүлээр тэрэ тэрлиг худалдагдашаһан байгаа. Тэрэнэй творчествотой холбоотой юумэнүүд тиихэ үедэ һураггүйгөөр хаа хаана тарашаһан байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай һүүлээр лэ «пенатануудайнь» дахин шэнээр баригдахада, Репинэй гэртэ дурасхаалай музей нээгдэһэн юм. Энэ үедэ гэнтэ «Софьягай гоёлой хубсаһан» олдобо. Картинада зурагдаһандал тон адлихан зандаа энэ тэрлиг мэдээжэ чех уран зурааша Вацлав Фиалай гарта ороһон байгаа. Гансал захань олдоогүй юм. Чех уран зурааша энэ тэрлигые захагүйтөөр музейдэ эльгээгээ бшуу.

Тэрлигэй заха һаяхан Третьяковско галерейһээ «пенатада» бусажа ерээ. Шведиин уран зурааша В. Левиһээ абтаһан сагһаа хойшо хори гаран жэлэй туршада энэ заха галерейн жасада хадагалагдажа байгаа бшуу. В. Лева Репинтэй танил нүхэд байһан, реквизидэй зарим хубиие дурасхаал болгон тэрээнһээ абтаһан юм.

Зүгөөр хомотой шухаг энэ хубсаһан хүсэд болоо гэжэ хэлэхын аргагүй: үшөө малгайнь дутаалдана. «Пенатын» музейн хүдэлмэрилэгшэд малгайншье олдохо байха гэжэ найдана.

Уншагшын һанамжа

„ХҮЛГӨӨТЭ ҺҮНИ"

Үнгэрэгшэ зунай һүүл багаар Буряадай номой хэблэл Сергей Цырендоржиевай «Хүлгөөтэ һүни» гэжэ туужыень тусхай ном болгон гаргаа һэн. Энэ тууҗа «Байгал» журналай номернуудай нэгэндэ толилогдожо, олондо һайшаагдаһаншье, заримандаа муушалагдаһаншье байгаа юм.

Журналда гараһан, ном болоһон хоёройнь хоорондо аяар 4—5 жэлэй хугасаа байна. Энэ ошоһон жэлнүүд соо автор туужаяа бүри саашань һайжаруулһан, композици, сюжедэйнь талаһаа заһаһан байна.

Тууҗа һайнаар бэшэгдэнхэй гэхэдэ алдуу болохогүй. Туужын жанр манай буряад уран зохёолдо яһала хүгжэнхэй, үг заншалта болонхой байна. Ц. Доной «Хиртэһэн һара», «Брынзын санха», Х. Намсараевай «Нэгэтэ һүни», «Алтан зэбэ», Д-Р. Батожабайн «Багшашни хэн бэ?» гэхэ мэтэ туужанууд буряад литературада энэ жанрай өөрыигөө һуури эзэлжэ, хүгжэлтын зүб харгыгаар ябажа байһыень харуулаа юм.

Һүүлэй үедэ Д-Д. Дугаровай, З. Гомбожабайн, Б. Мунгоновой, Б. Ябжановай туужанууд гараһан байна. Эдээн дээрэ танай анхаралда табигдаһан тууҗа нэмэбэ. Энэ зохёол бусадһаа удхынгаа талаар (тэрэнь манай үеые харуулна), композици, сюжэдэйнгээ талаар (энэнь ойро зуурахан саг соо үнгэрһэн хурса зүрилдөөн дээрэ үндэһэлэнхэй) ондоошог байна гээшэ.

Туужын эхиндэ уран зохёолшо ном соохи гол зүрилдөөнэйнгөө һабагша бидэндэ барюулна. «Һүниин тэн багаар Чисааныn дабаан багта дала мянган галай хэлэнүүдэй сошордонгёор үндэгэшэлдэн, тэнгэриин хормойе хомхойгоор долёон харагдаба» гэжэ автор бэшэхэдээ, ган гасуур жэлдэ тохёолдоһон аймшагтай түймэр тухай түрүүшын мэдээ үгэнэ. Саашадаа ойн харуулшан Бальжинима түрүүлэгшэ Базар Бимбаевичта ерэжэ, тохёолдоһон аюул тухай дуулгана. Эндэ Дариматай халта танилсуулжа, автор Бальжинимаар бидэндэ Балбарай ерэһэн тухай хэлээд, тиигэхэ зуураал «яагшал аабши?» гэжэ ойн харуулшанай Даримма тухай бодоһониинь туужын саашанхи хүгжэлтые улам түргэдүүлнэ.

Туужын хоёрдохи бүлэгһөө бидэ номой гол герой Балбартай танилсанабди. Энэмнай эхын ганса, эрхэ хүбүүн. Багаһаа зоргоороо өөдөө болоһон тула, эртэ һургуулияа хаяһан, ажал хүдэлмэри, ажабайдалдаа баһал дура зоргондоо ябахаб гэжэ һанадаг байгаал хаш. Теэд ажабайдалай түгэс хүсэтэ ябаса тэрэниие ехээр хэһээгээ юм. Ород жолоошонтой хамжажа, хамтын ороoһо хулдалдаһанайнгаа түлөө түрмэдэ һууһан байгаа.

Автор бусажа ерэһэн Балбарай сэдьхэлэй байдалтай ехэ бэрхээр танилсуулна. Энэ гэмээ мэдэрһэн, гэмшэлээ амасаһан хүнэй зосоохи бэшэ. Иимэ зан ямар тиимэ гүн гүнзэгы мэдэрэлтэй байха бэлэй? Балбарай толгой соонь гүйхэн хара бодолнууд зангилаатана. Энэл зангилаа тайлаха зорилго авторай урда бодоһониинь мэдээжэ.

Гол героймнай түймэр саралгада гарана. Энэнь яһала ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, Балбар Бутид-Ханда Даримма хоёрой нэгэнтэй уулзаха һанаатай байгаа.

Энэ хоёр басагадтай Балбарай ямар холбоотой харилсаатай байһыень автор эдэ гурбанай һанал бодолые зураглажа харуулна. Тэдэнэй һанал бодолнуудай ехэ илгаатай дээрэһээ хэн хэнэйнь хэр зэргэ, ямар үзэл бодолтой, абари зантай байһыень багсаан тобшолмоор хаш даа.

Энэ тохёолдоһон түймэр Балбарай ерэлгэнээр эхилһэниинь нэгэ ушар удхатай байна. Нютагаа бусажа ерэхэдээ, тэрэнэй сэдьхэл хоёр жэлэй саанахи гомдол һэргээжэ, мүн эндэ тэрэнэй дуулаһан, һөөргэ унамаар һонинууд, авторай хэлэһээр «ойн түймэршьегүйгөөр тэрэнэй досоо түймэр табигданхайл».

Энээнһээ үндэһэлэн олон тоото ехэ бага зүрилдөөнүүд (Балбар—Дарима, Балбар — Бутид Ханда, Балбар—Володя, Балбар—Евсей Данилович, Володя—Бутид-Ханда, Володя—Дарима гэхэ мэтэ) энэ зохёолой гол зүрилдөө зангилаатуулна. Тэрэнь Балбар юм. Энэ харгы замайнгаа жолоо алдаһан «жаалдамар» туужын авторай урда ехэ зорилгонуудые табяа ха юм. Энэ зорилгоёо бэелүүлхэдээ, энэ түймэрэй болоһон үе саг авторай шэлэжэ, энэ эрхэ байдалда геройгоо оруулһаниинь зүб. Юуб гэхэдэ иимэ хурса, түгшүүрилтэй, зүрилдөөтэ эрхэ байдал энэ мэтын асуудалнуудые шиидхэхэдэнь, зохёолшодо ехэ арга боломжо үгэнэ ха юм. Мүн «тууҗа» гэһэн жанртаашье таарана. Энэ богони саг соо героймнай заһаршоо гээ һаа, тон буруу юумэн болоно. Юрэдөөл Балбар түрүүшынгээ «түймэр» дабаад, зүб замайнгаа эхиндэ ерээд байхадань, автор орхёо. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй ёһото хүн болохонь дамжаггүй. Зосоохиёо, өөрыгөө нэгэ дахин диилэһэн хүн. Өйро зуурын, түргэн үнгэрһэн мэдэрэлшье байг, хамтын зөөриин түлөө ами наһаяа гамнаагүй хулгайшан, нүхэдэйнгөө өөртэнь этигэхэгүй байһыень мэдэрхэдээ, тэрэниинь зүрхэ сэдьхэлдээ дүтэ абажа, голхорһон, гуниглаһан өөрыгөөл хараад ябаха гэһэн бодолтой хүн... Тэрэ заһарха бэшэ аал? Тиихэдээ автор өөрынгөө гол зорилго яһала дүүргээ, һанаһандаа хүрөө.

Хүбшэдэ болоһон ехэ түймэрэй урдаһаа тэмсэн бодоһон хүнүүдэй халуун зүрхэнүүдэй түймэр һүүлэй һүүлдэ илаа бэшэ гү?

Энэ тууҗа соо Сергей Цырендоржиев манай үеын ажабайдалай нэгэ хэһэг урдамнай зураглан табяа. Манай ажабайдалда иимэнүүд ушар байдалнууд яһала ушардаг бэшэ аал? Тиимэһээ уншагшадта энэ туужа һайшаагдажа, манай буряад литература соо өөрынгөө эзэлхэ һуури эзэлхэ бэзэ.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ,
Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай дээдэ һургуулиин студент.

...СОЁЛОЙ ОШО БАДАРГАН...

...Бэшүүрэй аймагай соёлшод ..., малшадай амар- ... хүхюутэй болгохын яһала оролдоно даа. ...гүй яахаб! Үглөөнэй бу- ...һөө үдэшын харанхы ... таряа хадажа гү, али адуулжа эсэнтэһэн хүн ... зүжэг харахадаа, ... дуу шагнахадаа, эсэ- ...шье мартажархиха жэ- ...

... хуряалгын эхилээд ..., аймгүйсэдкомой соё- ...һаг таряашадые ханга- ...тула элдэб хэмжээ ябуул- ... зохёожо баталһан «Таряа хуряалгын үедэ ... эмхи зургаануудай зо- ...ууд тухай» гэһэн асуу- ... аймагай зүблөө үнгэр- ...бди. Тэрэнэй һүүлээр ... бүхэнэй соёлой хүдэл- ...шэд партийна эмхи- ... хүтэлбэри доро таряа- ... байрануудые шэмэг- ...дэнэй хүдэлхэ газарта ... библиотекэнүүд бии ...гдоо һэн.

...эдэ-Мангиртын хүдөөгэй ... байшангай (директо- ...—Михаил Баженов, уран ... хүтэлбэрилэгшэ—Ан- ...жабина), Бага-Куналейн ... библиотекын (дааг- ...—Георгий Фомин), По- ... һууринай хүдөөгэй бай- ... (директорынь—Алек- ... Мулярчук, уран һайха- ... хүтэлбэрилэгшэ—Виктор ...ков) хүдэлмэрилэгшэд ... хуряалгын үедэ яһала ... хэээ. Поселье һүүри- ... библиотекарь Галина Му- ... саг үргэлжэ нүүдэл ...тека эмхидхэжэ, таряа- ... сүлөөтэй сагые һамбаа- ... зэ, уншагшадай со- ... конференци гү, али ... үнгэргэдэг байгаа.

... баһа Гушад, Дунда- ... нютагүүдта гоё һай- ... стенднүүд хэгдэһэн, пла- ... уряанууд аржытар бэ- ..., хадагдаһан байха юм. ..., стенднүүдтэ ажахы- ... түсэбтэ даабаринуудай, ...эй XXIV съездын, ...эй, БурАССР-эй бии бол- ... 50 жэлэй ойн бая- ... тэмдэглэн абтаһан уялга- ... тоо, баримтанууд хэ- ...гдэһэн.

... таряа хуряалгаяа ... болзор соо үнгэргэхые ... дайшалхы хуудаһа- ...сахилгаанууд» саг үр- ...

Таряа хуряалгын үедэ аймаг дотор зургаан агитбригада хүдэлөө. Жэшээнь, Бага-Куналейн хүдөөгэй соёлой байшан шадар эмхидхэгдэһэн агитбригадые Валерий Хохряков хүтэлбэрилөө.

Агитбригадануудай хүсөөр 68 концерт табигдажа, хамта дээрээ 1247 хүн хангагдаһан байгаа. Ямаршье концертын урда тээ уласхоорондын асуудалаар, КПСС-эй XXIV съездын, СССР-эй бии болоһоор 50 жэлэй гүйсэжэ байһан тухай материалаар лекци уншагдадаг, хөөрэлдөөн болодог. Ажалай журамһаа халигшадые, хэһэн юумэдээ голодоһо гаргадагуудые гам хайрагүй наадалһан шог ёгтотой материалай концертын программада оруулагдахада, харагшад угаа ехээр хүхидэг, альгаа ташадаг. Мүн баһа нютаг нютагай ажалай түрүүшүүлые магтаһан дуунууд угаа ехэ удха шанартай юм.

Агитбригаданууд концерт харуулжа, альга ташуулаад лэ мордошодог бэшэ, дайшалхы хуудаһануудыень шэнэлжэ үгэдэг, ажалдаа голодоһо гарадаг, ажалай журам сахидаггүй хүнүүдые шүүмжэлһэн «Халаахай» гэжэ ханын һонин гаргалсадаг байгаа.

Ондо ондоо агитбригаданууд концертээ «андалдадаг» байха юм. Жэшээнь, Дээдэ-Мангиртын соёлой байшангай дэргэдэхи агитбригада Охин-Булагай таряашадта айлшалаа. Харин Гушадай соёлой байшангай наадашад Бэшүүрэй совхоздо ерэжэ, уран хурса үгөөрөө, аялга дуугаараа баясуулаа һэн.

Буй һууринай хүдөөгэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэ Мария Буруевагай халуун нарандашье, харалган һалхиндашье шэнэ газетэ, журналтай, элдэб һонин номтой сүүмхэ пүсхытэр үргэлөөд, таряашадта, малшадта ошожо ябахыень харахадаа, одоошье баясамаар байдаг. Иимэл соёлшод зондо баяр асардаг ха юм даа.

СССР-эй бии болоһоор 50 жэлэй ойдо зорюулан, уран һайханай бүлгэмүүдэй аймагай харалга ноябрь һарада болохоор хараалагдана. Тиихэдэ мүрысэжэ байһан ажахынууд харалга үнгэргэхэ.

Юрэдөө, манай аймагай соёлшод түүхэтэ һайндэрые һайнаар угтаха гэжэ горитойхон оролдоно гарган, соёлой ошо бадаргана байхабди.

Ц. ЦЫРЕНОВ,
аймгүйсэдкомой соёлой таһагай даагша.

Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводой хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай дунда СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэ заводой токарна станогой патрон хэдэг цехэй слесарь Валерий Михайлович Бураев эдэ үдэрнүүдтэ халаан бүрингөө даабари 140—150 процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник В, М. Бураев.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Улаан-Үдын химическэ сэб эрлэлгын, шэрдэлгын «Чайка гэжэ фабрика. Тус фабрикын сэбэрлэдэг цехтэ коммунис ажалай ударник Прасковья Григорьевна Наумкина пресовщигоор үни удаан ажаллана. Тэрэ халаанайнгаа даабари һара бүри үлүүлэн дүүргэжэ, коллектив соогоо жэшээ харуулһаар үнинэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. Г. НАУМКИНА.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Балдан САНЖИН

ЮУНЭЙ ТҮЛӨӨ?..

РАССКАЗ

Багшын урдахи стол дээрэ ебхэгэр олон тетрадьнууд суглараба. «Би гэртээ яажа туһалдагбиб? гэһэн нэгэ темэдэ һурагшад сочинени бэшэһэн байгаа. Харин хэдэн хоног үнгэрһэн хойно классай журнал соо сочинениин сэгнэлтэнүүд табигдаба. Дүрбэнүүд, гурбанууд олон, хэдэн хоёрнуудшье бии, таба гэһэн сэгнэлтэ оройдоо гансахан.

Эрхим сочинени классай урда уншагдаба.

«Эжынгээ ажалһаа ерэхэдэ, юу хээгээ өөдэ татаад, гуримтай зохид болгоһон байдагби. Палааха сэбэрхэнээр угаагдашанхай гэрэлтэжэ байха. Галаа түлеэд, сай эдеэгээ шанаад угтажа байхадамни: «Ёһоор бэрхэш, эжы, абын эрхим туһалагша болоҗо байнаш!» — гэн, эжымни магтадаг...» гэжэ бэшэһэн Баатарай сочинениие багша жэшээ болгон магтаба. Балай магтуулжа үзөөгүй Баатар маһалзажа һууба.

Харин багшадаа ходо магтуулдаг, аба, эжыдээ эрхэ, атаархуу зантай Маша басаган арын партада һууһанаа уйлашаба. Хажуудань һуудаг басаган һамааруулжа ядана. Хоёр гэһэн тэмдэг абаал һаа, уйладаг зантай юм.Мүнөөшье сочиненеэр хоёр гэһэн тэмдэг абахадаа бархиршаба ха юм.

— Магад ши һайса бодожо үзэнгүй, хайша хэрэгээр бэшээд, олон алдуу гаргаа ааламши? — гэжэ хани басаганиинь һанаагаа зобоно.

— Үгы ааб даа, — гэжэ Маша тайлбарилна. — Хоёрые абаһандаа хороо бусалаад уйланаб.

— Теэд эдэ алдуунуудай түлөө дүрбые табяа һаань, яаха һэмши? — гэбэ ханинь.

— Тиигээ хадань юундэ уйлаба гээшэбиб, — гээд Маша миһэд гэбэ.

Машатай хамта хажуудахи басагадыншье миһэрэлдэбэ. Яһала эли ха юм — хоёрһоо дүрбэ дээрэ бшуу.

Тэрэ үдэр нүхэд хүбүүдынь Баатарайда ошобод. Баатар үни һургуулиһаа ерэһэн аад, орон дээрээ налайжа хэбтэнэ. Төөдэйнь кухни соогоо һалирна. Эжынь һаяхан ажалһаа ерэһэн янзатай, Баатарай галстук яража байжа утюгдана.

— Баатар, бэрхэ хүбүүн болоҗо,нэгэ дахин уһашье асарһайш даа. Би галаа түлихээ түлеэ асархамни, — гэжэ төөдэйнь аргадангяар Баатарта хэлэбэ.

— Нихэдээ ши бидэниие хуу мэхэлээ гүш? — гэжэ нүхэд хүбүүдынь гайхаба.

Харин Баатар хашалгүй мүрөө хабшагад гүүлээд: иигэжэл бэшээб, сэгнэлтэ абахын тулада... — гэжэ харюусаба.

Баатарай нүхэд бодолгото болобод. Энэ юун болоно гээшэб: зариман үнэн зүб бэшээ, тиихэдэ үзэгэй сэгнэлтын алдуу хэһэнэй түлөө дүрбые, гурбые абаа. Харин Баатар худалаар хэлэһэнэй түлөө табые абаа.

Нүхэдынь зүб гайхаа: худалаар хэлэжэ, багшаяа мэхэлжэ абаһан таба юундэ хэрэгтэй юм.

Хожомынь энэ классай суглаан болобо. Худал үнөөр заал һаа һайн сэгнэлтэ абахын тулада нүхэдэйнгөө хэлэжэ үгэхые хүлеэдэг, шпаргалка хэрэглэдэг ушар тухай суглаан дээрээ хөөрэлдэбэд. Өөрынгөө муугаар мэдэһэн, алдуу гаргаһан дээрэһээ доогуур сэгнэлтэ абахадаа уһа нюдэн болодог Машашье суглаан дээрэ дурдагдаба. Сочинени соогоо худал юумэ бэшэһэнэйнгээ түлөө таба гэһэн сэгнэлтэ абаһан Баатар тухай классай хүтэлбэригшэ хэлэхэдээ, иигэжэ дүүргэбэ:

— Ойлго, Баатар, абаһан сэгнэлтэшни манай һанаа зобооно бэшэ. Харин ямар хүн болохобши гэжэ һанаагаа зобонобди. Мүнөөдэр сочинени соогоо һайн, зүб үгэнүүдые хэлэжэрхёод, үглөөдэр пионерайнгаа суглаан дээрэ ондоогоор хэлэжэ, ажабайдалдаа ондоогоор аашалжа байхагүй юм аа гү? — гэжэ һанаагаа зобонобди. — Али һайн һайхан, сэсэн бодолнуудшни шамайгаа хүтэлжэ, үгэ хэлэншни ажал хэрэгтээ асатангүй, үнэн сэхэ хүн болохо гү гэжэ этигэхые хүсэнэбди.

Сэгнэлтэ гээшэ гансахан мэдэсэ, грамотын түлөө бэшэ, үнэн сэхэ һэшхэл, нэтэрүү ажал хүдэлмэриин түлөө табигдадаг юм...

НЭГЭ БҮЛЫН СЭРЭГШЭД

ҺУРАЛСАЛАЙ ҮДЭР дүүрэбэ. Рядовой Александр Ванзатов турнигта хүшэр хүндэ упражнениингүүдые хэбэшье, эсэһэнээ балай мэдэрбэгүй. Залхуурангүй ходо һорилго хэжэ байхада ехэхэн аша туһатай байна гэжэ тэрэ һайн ойлгоно.

— Рядовой Ванзатов бэрхэл байнаш. Упражнениингүүдые хүнгэн солбоноор, тоб байса дүүргэһэнэйш түлөө «Эрхим» сэгнэлтэ табинаб, — гэжэ командирайнь хэлэһэн үгэнүүд шэхэндэнь дуулдахадал гэнэ.

Оролдосотойгоор һураһанайнгаа түлөө командирай магтаалай үгэнүүдые дуулахада ямар зохид байдаг гээшэб. Илангаяа «5» гэһэн сэгнэлтэ абахада, урмашан омогорхомоор лэ. Солдат бүхэн үсэд нэтэрүүгээр оролдожо һорилго хэһэнэйнгээ, яһанайнгаа хүлһэ гаргаһанайнгаа ашаар иимэ сэгнэлтэдэ хүртэдэг байна. Александр баһал сүлөөтэй сагтаа һорилгонуудые хэдэг һэн. Иигэжэ үсэд нэтэрүүгээр һорилго хэжэ, Ванзатов эрхимүүдэй тоодо орожо шадаа. Тэрэ һуралсалдаа үнэн сэдьхэлһээ хандадаг, дайшалхы болон политическэ эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлхые ходо оролдожо ябадаг сэрэгшэ юм.

Александр политическэ хэшээлэйнгээ дэбтэр абажа, ленинскэ таһалгада ошобо.

— Намар болошобо, — гэһэн бодол толгойдонь ороодхибо.

Мүнөөл түрэл нютагтам ажалай халуун хаһа буужа байна ёһотой. Таряа хуряалга дүүрээ. Ангуушад тайгада гараба. Ганданги хүшэр жэлэй болобошье һаа. Хори нютагтамнай таряанай бараг һайн ургаса хуряагдаа. Нютагайхид яһала һайн ажаһууна. СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе ажалай бэлэгүүдээр угтахын тулада унаһан малгайгаа абаха сүлөөгүй тооной ажалтана гээд эжынь бэшээ бэлэй.

— Саша, юундэ һанаанда даралгдабаш? Политическэ хэшээлдээ бэлдэхэдэмни туһалыш даа, — гээд Гусейнов нүхэрөө ооглобо.

Нэгэ хэдэн минутын үнгэрхэдэ, Мустрат Александр хоёр зэргэлээд һуужа байба. Тэдэнэр үзэһэн материалаа дабтанад. Түрэл хизаар тухайгаа, партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые Байгал шадарай ажалшадай бодото дээрэнь ямараар бэелүүлжэ байһан тухай рядовой Ванзатов нүхэртөө һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ.

Рядовой Гусейнов азербайджан яһатанай хүбүүн юм. Бакуһаа сэрэгэй албанда татагдаһан байгаа. Солдадай эбтэй зетэй бүлэ соо тэрэ Ванзатовтай танилсаа. Тоонто нютагһаа холо алба хэжэ байхадаа буряад азербайджан хоёр хүбүүд Эхэ орондоо үнэн сэхээр алба хэнэ.

Анханда Александр һомологшо байһан юм. Ажалша бэрхэ буряад хүбүүн дайшалхы мэргэжэлээ һайнаар шудалжа, түргэн дүршэлтэй болоо бэлэй. Офицер Никаноровой аша габьяа энээндэ яһала бии ааб даа. Тэрэ залуу сэрэгшые оролдосотойгоор һургаһан, заабарилаһан байна бшуу.

АЛЕКСАНДР Хоринн аймагай Анаа тосхондо түрэһэн. Тэрэ балшар бага наһанһаа ажалда ябажа дадашоо. Армида мордохынгоо урда тээ шоферой курса дүүргээ. Богонихон саг соо бэеэ харуулжа, эрхим һомологшо боложо шадаа. Нэгэ хэдэн сагай үнгэрхэдэ командирынь тэрэнэй түшээл зэргые дээшэлүүлбэ. Наводчигоор томилоо һэн.

Рядовой Гусейновэй экипажда ерэхэдэ, взводой командир Александрта хандан иигэжэ хэлэбэ:

— Рядовой Ванзатов, өөртөө халаанай сэрэгшые бэлдэ! Найдабариемнай харюулха бэзэш гэжэ этигэнэб!

— Харюулхаб! — гэжэ сэрэгшэ тобшохоноор харюусаба.

Тэрэ гэһээр хэдэн һара үнгэрөө. Энэ саг мэдэгдэнгүйгөөр үнгэршөө. Александр Мустрат хоёр хэшээлдээ сугтаа ябадаг дүтын нүхэд болонхой. Александр буу яажа һомолхоб гэжэ нүхэртөө хөөрэдэг, заажа, харуулжа үгэдэг. Гусейновшье нүхэрэйнгөө туһаламжаар һомологшын мэргэжэл түргэн шудалба. Гансашье хэшээлэй үедэ бэшэ, мүн амарха сагтаашье сугтаа ябахыень тэдэ хоёрые хаража болохот.

Бакугай суута нефтянигууд тухай, далайн оёорһоо «хара алта» яажа бүлэжэ гаргадаг тухай рядовой Гусейнов омогорхон хөөрэдэг. Ванзатов мүн лэ нютагайнгаа һонинтой нүхэрөө танилсуулдаг. Алдарта Байгалай тунгалаг арюуниие, омоли загаһанай амтатайе Мустрат нүхэрэйнгөө хөөрөөнһөө мэдэжэ абаа. Түрэл тосхонһоо хэдэн зуугаад километр гүн тайга хоноогоор гаража, баабгай, булга, хэрмэ агнадаг ангуушадай ушаралта ябадалнуудые Гусейнов ехэтэ һонирхон шагнадаг.

ТЭГШЭ ЭРХЭТЭЙ арадуудай бүлэ соо хүмүүжэһэн эдэ хоёр хүбүүд Эхэ оронойнгоо хилые нюдэнэйнгөө сэсэсы мэтээр сахин хамгаалхаһаа нангин юумэн үгы гэжэ хододоо сэдьхэжэ ябадаг. Старшина Юрий Блиткинэй командалдаг экипажда тэдэнэр алба хэнэ. Командирынь ород яһатанай хүн. Армида алба хэхынгээ урда тээ тэрэ Горький городой заводуудай нэгэндэ хүдэлжэ байгаа. Гурбан сэрэгшэд — гурбан ондоо яһатанай хүбүүд. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ёһотойл интернациональна экипаж болоно. Үе сагаар туршагдажа бэхижэһэн солдадай таһаршагүй нүхэсэл һуралсалдань тэдэнэртэ туһална. Багаханшье һаа дайшалхы коллективэй гэшүүдтэ нэгэ эсэгын үхибүүдтэл бэе бэедээ туһалан ябаха мэдэрэл хаанаһаа бии болооб? Старшина Блиткин энээндэ яһала шэн габьяатай ааб даа. Мэргэжэлээ һайн мэдэдэг командир СССР-эй 50 жэлэй хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ экипажайнгаа илажа гарахын тулада нилээд оролдоо.

Зунай һуралсалай үедэ старшина Блиткинэй оролдоһоной ашаар экипажай гэшүүд бэе бэеэ ойлголсон нэгэ жэгдээр ажаллажа һураа. Тиимэһээ танкистнууд эршэмтэй түргөөр хүдэлнэ, уялгануудаа һайн мэдэнэ. Эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаһанайнгаа түлөө сэрэгшэ бүхэнэй хэдэн магтаалда хүртэһэн тухай бэшэгдэһэн албанай карточканууд энээниие гэршэлнэ...

Эртэ үглөөгүүр. Казарма соо хон-жэн. Солдадууд бүхэ нойроор нойрсонод. Тэдэнэрэй заримашуул эхэ эсэгээ, дүтынгөө хани нүхэдые, инаглан һанажа ябаһан басагаяа зүүдэндээ үзэжэ хэбтэхэдээ болоол. Гэнтэ...

Энэ аалин байдалые таһалһан дохёо. Нюдэ сабшаха зуура казарма хүүетэй боложо, һайсахан һургаал гараһан сэрэгшэд хэдэхэн минутын туршада, хубсалжа, эдеэлжэ дүүргээд, хуягта машинадаа һуужа, дайшалхы даабари дүүргэхээр бэлэн болоод байгаа бэлэй.

Старшина Блиткинэй экипаж городоһоо холо, хээрэ талада, үүрэй толониие угтаба. Рядовой Виктор Ухановай жолоододог танк хойноо хара тооһо гээһээр хээрын харгыгаар шуумайна. Тэрэнэй хёрхо нюдэд холуур хаймадан харана.

Ванзатов хараагай дэргэдэ зогсоно. Александр һөөг бургааһан, добо дошо бүхэниие нюдэнэйнгөө шалатар алдангүй ажаглан ябана. Тиигэншьегүй яахаб. «Дайсан» хаанашье бэеэ нюугаад, гэнтэ буудажа эхилхэдээ болохо бшуу. Илалта туйлахын тулада һэримжэтэй ябаха хэрэгтэй. Мүн танкын командирай дохёонуудые Ванзатов алдангүй адаглана.

«Дайсадай буу урдань харагдаба. Тэдэнэр добтолжо ябагшадые зогсоохо хүсэлэнтэй. Рядовой Ванзатов «дайсаниие» хараадаа абаба, буугайнгаа амые һанаһан тээшээ залаба. Хэдэхэн секундын туршада рядовой Гусейнов буугаа һомолжо, бэлэн болгобо. Буутай һүрэхэ абяан холуур сууряатаа. Александрай буудаһан һомон мэргэнээр тудаба. Хэдэн зуун метрэй газарта хара-ногоон дүрсэнүүд бүүдэлзэбэ. Энэмнай «дайсанай» ябаган сэрэг байгаа һэн. Александр пулемедоор дээрэ дээрэһээнь түргэн буудажархиба...

Саг зуура болоһон һуралсалай энэ «байлдаанда» старшина Блиткинэй экипаж эбтэй этэйгээр ажаллажа, дайшалхы орёо техникые шадамараар жолоодожо шадаха байһанаа харуулба.

Урдаа табиһан зорилгоёо эрхимээр дүүргээд, экипаж жагсаалда зогсобо. Юрий Блиткин, Виктор Уханов, Александр Ванзатов, Мустрат Гусейнов гэгшэдэй шэг шарайда омог баяр үзэгдэнэ. Һуралсалайнь хэшээлые командир үндэрөөр сэгнэхэ гэжэ тэдэнэр һайн мэдэнэ.

— «Байлдаанда» эрэлхэг зориг харуулһанайнь, мэргэнээр буудаһанайнь түлөө старшина Блиткинэй экипажда эрхим сэгнэлтэ табяад, баяр баясхалан хүргэнэб! — гэжэ командир тоб байса соносхоодхибо.

— Советскэ Союздаа алба хэнэбди! — гээд сэрэгшэд нэгэ дуугаар харюусаа һэн.

Н. АЛЕКСАНДРОВ.

СЭДЬХЭЛЭЙ ДУЛААХАН ДУРДАЛГА

Улаан-Үдэ хотын 15-дахи ГПТУ-да 1964 онһоо 1970 он хүрэтэр Монголой Арадай Республикын залуушуул һурадаг байһан юм. Тэдэнэр оронойнгоо барилга дээрэ хүдэлмэрилхэ элдэб мэргэжэл шудалһан. Энэ училищиин багшанар болон монгол студентнэрэй дунда хани халуун холбоо барисаан мүнөө болотор үргэлжэлһөөр юм.

Ажалай хэрэгээр 15-дахи училищида ерэһэмнай, директорэй кабинет соо хэдэн багшанар сугларанхай, монгол студентнэр тухайгаа дурдажа һуубад.

Ямар ушарһаа иимэ дурдалга болоо гээшэб гэжэ һонирхоходомнай, училищиин директор нүхэр Ю. Л. Слугинов иигэжэ харюусаба:

— Эндэмнай оршуулагшаар хүдэлһэн Ламажав албанай хэрэгээр ябаһан аад, һая мандаа хүрөөд ошобо. Училищидамнай һуража, хүмүүжүүлэгдэжэ, мэргэжэлтэй боложо гараһан монгол студентнэр тухайгаа тэрэнһээ дуулаад, амжалтатай ажалаарнь урмашаһан, ажабайдалаарнь һонирхоһон байнабди. Мүнөө тэдэнэрээл дурдан һуутарнай, таанад орожо ерэбэлта даа...

Хамта 370 гаран монгол залуушуул Улаан-Үдын 15-дахи ГПТУ-е дүүргэһэн байна. Тэдэнэр түрэл оронойнгоо аймаг, хотонуудай барилга дээрэ хүдэлнэ. Олонхинь гэр бүлэтэй боложо түбхинэнхэй. Ажалай алдартайшье болоһон хүн олон. Сүхэ-Баатар хотодо Чулунцэцэг, Чулунзүрх, Цэцэгээ гэгшэд һайнаар хүдэлнэ. Амаржаргал, Тэрбиш болон бусад Дархан хотын барилгада хабаадалсана. Тэрбиш хүүхэн училищидаа эрхимээр һурадаг байһан. Мэргэжэлээрээ хүдэлжэ захалхадаашье, түрүүшын үдэрһөө магтуулжа эхилһэн. Тиин 1971 ондо медальда хүртэһэн байна.

— Бэрхэ хүн анханһаа ондоохон байдаг даа. Һуралсалдаашье бэрхэ, ажалдаашье дүйтэй, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, саб гэмэхэн басаган юм һэн, — гэжэ Тэрбиш тухай мастер И. В. Югов хөөрэнэ.

— Сүхбаатар, Наранцэцэг, Туула, Туяа, Нармандах гэжэ басагаднай ямар бэрхэ һурагша һэм бэ. Тэдэнэрнай үйлэдбэри дээрэшье шалгарна гэнэ бшуу, — гээд багша И. С. Мордеев нэмэнэ.

— Долгорнай, һанана гүт, бэрхэ һурагша һэмнай даа. Нэгэ бага эшэмхэйшэг һэн. Тэрэмнай мүнөө Дархан хотодо барилгашадай бригадые толгойлно гэнэл. Дуу шуугүй аад, ажалшахан лэ басаган юм һэн.

Училищиин директор Ю. Л. Слугинов манда олон альбом харуулба. Монгол студентнэрэй Улаан-Үдын ГПТУ-да һуража байһан жэлнүүд... Ажабайдалынь, һуралсалынь, ажал хүдэлмэринь харуулагдана. Д... ша, хатарша басагад хү... доро дуулана, хатарна. «З... Батсүх гээшэ. Ехэ һ... наар дууладаг юм һэн», — гээд директор нэгэ хүбүү... дүрэ зурагые анхархые... дурадхана. Маляр, шту... тур, шулуушан басагад... бүүд ажалдаа байһаар... руулагдана. Тэдэнэрэй... лөөтэй сагаа хайшан г... үнгэргэдэг байһыень хар... да, ехэ һонин байба.

Хамта 4—5 альбом ... бабди. Жэл бүхэндэ учил... щи дүүргэжэ гарагшад ту... хай альбом өөһэдөө бэлд... хоёрдохи гэр болоһон т... рэл һургуулидаа бэлэг ... гон баридаг заншалтай ... гаа.

Директор Ю. Л. Слу... нов, багшанар Н. В. Юг... Г. Э. Иванова гэгшэд М... гол ороноор аяншалһан ... Тиихэдээ тэдэнэр шаб... таяа уулзажа, хани хал... наар хөөрэлдэһэн байна. М... нөө тэндэһээ багшанарай... нэрэ дээрэ бэшэгүүд ерэ... байдаг.

В. ЭРДЫНЕЕВА.

Спорт *Спорт* *Спорт*

Архангельска областиин Северодвинск городто «Пингвин» гэжэ уһан доогуур тамаралгын спортын клуб найман жэл хүдэлнэ. Клубай гэшүүд жэл бүри оронойнгоо элдэб хизаар руу аяншалдаг юм. Тэдэнэр Сагаан, Баренцова, Карска, Балтиин, Хара, Охотско болон Японой далайнуудта, Иссык-Куль нуурта ошоһон байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: клубай гэшүүн музыкальна һургуулиин багша В. Пятницкий хододоо баян олзотой бусадаг байгаа.

ТАСС-ай фотохронико.

«ЗАРЯ» — ОРОНОЙ ЧЕМПИОН

ВОРОШИЛОВГРАД хотын «Заря» командын футболистнууд ороной чемпионууд болобо. Октябриин 29-дэ Москвагай «Торпедэтэй» талмай дээрэ уулзахадаа, 1:1 тоотойгоор тэнсэжэ, мүрысөөнэй дүүрэтэр үшөө гурбан наадანай үлөөд байхада, бэшэ командануудта хүсэгдэхэеэ болиһон байна. Энэ үдэр Киевэй «Динамо» Тбилисиин «Динамын» футболистнуудтай наадахадаа, мүн лэ 1:1 тоотойгоор тэнсээ. ЦСКА-гай футболистнууд «Локомотивта» 1:2 тоотойгоор шүүгдээ.

Ороной шэнэ чемпион 27 наадаңда 38 очко абаһан байна. «Заря» командын футболистнууд бултанһаа олон бүмбэгэ сохижо оруулаа — 48, харин бултанһаа үсөөн бү... гэ өөһэдынгөө саха руу ... — 25.

Тиигэжэ Ворошиловг... хотын команда ороной чем... надта түрүүшынхеэ нэгэ... һүүри эзэлжэ, чемпионой ... дэр нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. ... хадаа эбтэй этэй коллек... вэй, ахалагша тренер Г. З... ной ехэ амжалта болоно.

Бэшэ уулзалганууд иим... дүүрээ: Бакугай «Нефт... Днепропетровскын «Дне... командатай наадахадаа, ... тоотойгоор шүүгдээ; «Дин... (Москва) — «Зенит» (Л... град) — 1:4, СКА (Ростов... Дону) — «Динамо» (Минск) 0:0.

(ТАСС).

ЦСКА-гай ХОККЕИСТНҮҮД — ФИНАЛДА

ОКТЯБРИИН 29-дэ ЦСКА-гай хоккеистнүүд спортынгоо ордон соо ГДР-эй «Динамо» командатай (Вейссвассер) уулзажа, 6:4 тоотойгоор шүүтээ. Энэ хадаа Европын чемпионуудай кубогта хүртэхын түлөө хахад финалай мүрысөөн болоһон байна.

Энэ наадаңда ЦСКА-гай хоккеистнүүд булюу байдалтай байгаа. Илангаяа Блинов ... гараа — тэрэ гурбан ш... сохижо оруулаа. Эдэ хоёр ... мандын дунда түрүүшын ... залга 11:1 тоотойгоо... ЦСКА-гай хоккеистну... илалтаар дүүрээ һэн.

Түгэсхэлэй наадаңда ... вагайхид Швециин «Бри... командатай уулзаха.

(ТАСС).

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН ГААНАҺАА

УЛААН-БААТАР

Гайхамшаг һайндэрнүүдэй хүндэлэлдэ

ТАСС

Агуухэ Октябриин 55 жэлэй ойн, СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөн арадай засагта Монгол ороной предприятинуудта улам үргэнөөр дэлгэрнэ.

Улаан-Баатарай предприятинууд бүгэдэ арадай мүрысөөнэй манлайда ябана. Ниислэл хотын промышленна предприятинуудта урлан нарижуулгын дурадхалнууд ба ухаалан зохёолтонуудые үргэнөөр нэбтэрүүлһэнэй, ажалай эмхидхэл һайжаруулһанай ашаар ажалай бүтээсэ 9,2 процентээр дээшэлжэ, даабариһаа гадуур нилээд ехэ продукци гаргагдаа. Эдэ һайндэрнүүдэй хүндэлэлдэ абаһан уялгануудаа дүүргэхын түлөө Монголой Арадай Республикын промышленна ба ажахын 328 үйлэдбэри эршэмтэйгээр тэмсэжэ байна.

Социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй ашаар ниислэл хотын энергетическэ, эдеэ хоолой ба хүнгэн промышленностиин предприятинууд энэ жэлэй эхэ һарынгаа түсэб үлүүлэн дүүргэбэ. Коммунальна хангалгын, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд тэдээнһээ гээгдэнэгүй.

ВАШИНГТОН

Сэрэгэй гаргашада — 74,4 миллиард доллар

ТАСС

Мүнөөнэй финансын жэлдэ 74,4 миллиард доллар сэрэгэй гаргашада һомолхо тухай правительствын дурадхаһан, конгрессэй һайшааһан хуулиин проектдэ США-гай президент Р. Никсон гар табиба.

НЬЮ-ЙОРК

ИНДОХИТАДТАХИ БАЙЛДААНУУД

ТАСС

Урда Вьетнамай Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүд үнгэрһэн үдэрнүүдтэ сайгон сэрэгүүдэй бэхилэлгэнүүдтэ 104 дахин добтолоо гэжэ информационно агентствэнүүд мэдээсэнэ. Ракетээр, артиллеэр һамна буудаһанайнгаа һүүлээр, Түбэй хада гүбээлиг газартахи Контум провинциин түбһөө хойгуур 48 километртэ байһан дайсанай сэрэгэй Даксеанг гэжэ баазые патриодууд буляан абаба. Эндэ болоһон байлдаануудай үеэр дахуул эрмиин сэрэгүүд ехэ гээлтэ хоролтодо ороо. Урда Вьетнамай ниислэл хото шадар шанга тулалдаанууд боложо үргэлжэлһөөр.

Вьетнамай эртэ урдын ниислэл — Хюэ хото шадар эшээлһэн дайсанай бэхилэлгэнүүдые, Дананһаа урдуур шэбээлһэн дахуул армиин сэрэгүүдые патриодууд артиллереэр буудаба.

Сайгон хотоһоо 90 километртэ байдаг Меконг мүрэнэй адагтахи хүүргые патриодууд тэһэлээд, стратегическэ шухала үүргэтэй 30-дахи харгые буляан абаа.

ПАРИЖ. (ТАСС). Пномпень хотоһоо 14 километртэхи сэрэгэй ехэ складые Камбоджын патриодууд ракетээр буудажа үгы хэбэ. Түймэрһөө, тэһэрэлгэһээ уламжалан, Пномпениин сэрэгүүдэй олохон солдадууд алуулһан, шархатаһан байна.

ХАНОЙ. (ТАСС). Октябриин 28-да Тханьхоа провинциин түбые, Нгеан, Хатинь, Куангбинь провинцинуудай, Виньлинь зоныи хүн зоноор олон зарим районуудые американ авиаци зэрлиг бүдүүлигээр бомбодобо. Стратегическэ «В-52» түхэлэй бомбардировщигууд Куангбинь провинцида бомбо хаяжа, ехэ һандарал ушаруулаа.

ДРВ-гэй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэ США-гай сэрэгэй эдэ ябуулгануудые эрид шүүмжэлээд, Вьетнамай Демократическа Республикын бэеэ дааһан, аюулгүй байдалда хоро хүргэһэн зэрлиг бүдүүлиг бомбодолгонуудаа дары болюулха эрилтэ табиба.

Арадай нэгэдэлэй засагай урдаһаа эсэргүүсэн бодоһон Чилиин хархис хүсэнүүдэй хорото ябуулгануудые ороной ажалшад эрид буруушаана. Чилиин ажалша арад зон ба залуушуул Сальвадор Альендиин правительствые нэгэн һаналтайгаар дэмжэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. Альендиин хүтэлбэрилдэг Арадай нэгэдэлэй засагые дэмжэһэн залуушуул Сантьяго хотын үйлсэдэ демонстрацида гараад ябана.

АДН—ТАСС-ай фото.

СТОКГОЛЬМ

ШВЕЦИИН КОММУНИСТНУУДАЙ СЪЕЗД ДҮҮРЭБЭ

ТАСС

Швециин зүүнэй тала баридаг партиин — коммунистнуудай XXIII съезд эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Партиина гол шухала асуудалнуудые делегадууд дүрбэн үдэрэй турша соо зүбшэлһэн байна. Үнгэрэгшэ съездһээ хойшонхи үе соо ЛПК-гай эрхилһэн ябуулга тухай хөөрэлдөөд, шэнэ программа абаһан, профсоюзуудай хүдэлмэриин, экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шухала асуудалнуудые зүбшэлһэн байна.

Съезд партиингаа Уставта хубилалтануудые оруулаа, партиин хүтэлбэрилхы зургаануудые һунгаа. К-Х. Херманссон ЛПК-гай түрүүлэгшээр һунгагдаа.

Партиин ажал ябуулга научна коммунизмда, Марксын, Ленинэй революционно теориһоо үндэһэлнэ, социализмын ба эб найрамдалай хүсэнүүд мүнөө дэлхэйн хүгжэлтын гол хараа шэглэлые элирхэйлнэ гэжэ съезд дээрэ баталагдан абтаһан документнүүд дотор тэмдэглэгдэнэ.

«Юрэнхы дэлгүүртэ» Швециие татажа оруулха гэһэн ябуулгануудые съезд нэгэ һаналтайгаар буруушаагаа.

Сүлөөтэ, национальна бэеэ дааһан байдалайнгаа түлөө вьетнам арадай тэмсэлые Швециин коммунистнууд дэмжэдэг тухайдаа мэдүүлээд, Вьетнамай асуудалые амгалан аргаар шиидхэхэ хэлсээндэ дары гараа табиха эрилтэ США-гай правительствын урда табиба.

Дүтын Зүүн зүгтэхи шахардуу байдалые политическэ аргаар һуларуулхын түлөө, ниитэ европын зүблөө зарлахын түлөө зүүнэй тала баримталдаг партиин — коммунистнуудай съезд мэдүүлһэн байна.

Зарим оронуудай аха дүү партинуудай түлөөлэгшэд, тэдэнэй тоодо КПСС-эй делегаци, съездын хүдэлмэридэ хабаадалсаа. Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй амаршалга бэшэгые съездын делегадууд нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

ХАНОЙ

УРДА ВЬЕТНАМАЙ РЕСПУБЛИКЫН РЕВОЛЮЦИОННО САГ ЗУУРЫН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛГЭ

ТАСС

Национальна сүлөөлэлгын фронтын, Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын туг доро жагсаһан Урда Вьетнамай олонниитэ зон, Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүд ехэ гэмтэл хохидолдо оробошье, хэсүү, бэрхэшээлнүүдые дабажа, шэн габьяатайгаар тулалдажа, гайхамшаг илалтануудые туйлаһан байна гэжэ Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын мэдүүлгэ дотор тэмдэглэгдэнэ гээд «Сүлөөлэлгэ» гэдэг хэблэлэй агентство дамжуулба. Гэхэтэй хамта вьетнам арадай үндэһэн эрхэ, Урда Вьетнамай хүн зоной өөһэдынгөө байдал өөһэдөө тодорхойлхо эрхэ хангаһанай үндэһөөр Вьетнамай асуудалые амгалан аргаар шиидхэхэ дура хүсэлөө Национальна сүлөөлэлгын фронт, Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство ходо элирхэйлдэг байһан.

Тиихэдэ Вьетнамай асуудалые амгалан аргаар шиидхэхын тула Вьетнамай Демократическа Республика өөрһөөнь дулдыдаха бүхы юумэ хэдэг байгаа.

США-тай нюуса хөөрэлдөөнүүдые хэхэ үедөө шухала үүсхэл гаргажа, «Вьетнамдахи дайе болюулха ба амгалан байдал тогтоохо тухай хэлсээнэй» проект Вьетнамай Демократическа Республика Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын зүбшөөлтэйгөөр дурадхаа һэн. Энэ үүсхэлэй ашаар хөөрэлдөөнүүд үргэлжэлүүлэгдэжэ эхилээ. Вьетнамай демократическа Республикын зүгһөө ехэ хүсэлэл оролдолго гаргагдажа, хэлсээнэй бүрин текст эсэслэн абтаһан байгаа гэжэ ДРВ-гэй правительствын октябриин 26-най мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ. Хэрбээ хэлсээнэй гуримуудые Холбоото Штадуудай баримталаад байгаа һаань, октябриин 31-дэ хэлсээндэ гар табигдажа, 24 часай үнгэрэмсөөр буудалдаан зогсоогдохо, Вьетнамда амгалан байдал һэргээгдэхэ юм.

США Вьетнамдахи сэрэгэй ябуулгануудаа хэлсээнэй үндэһөөр бүрин зогсоожо, вьетнам арадай үндэһэн эрхэ, Урда Вьетнамай хүн зоной өөһэдынгөө байдал өөһэдөө тодорхойлхо эрхэ хүндэлхэ зэргэтэй. Энээниие үндэһэ болгон, Урда Вьетнамда хоёр захиргаанай, хоёр армиин, политическэ бусад хүсэнүүдэй бии байһанһаа уламжалан, орон доторойнгоо хэрэгүүдые Урда Вьетнамай арад өөһэдөө зaһаруулха болоно.

США-гай хэлэдэг «Сайгондохи бэрхэшээлнүүд» гээшыень эрид шууд буруушаанабди. Нго Динь Дьемһээ Нгуен Ван Тхиеу хүрэтэр Сайгондохи бүхы захиргаануудые Холбоото Штадууд байгуулһан, тэдэ юрэнхыдөө США-һаа дулдыдадаг гэжэ бүхы зондо мэдээжэ болонхой. Тиимэһээ хэлсээндэ гар табилгые хойшо татахын тула США иимэ шалтаг барина бшуу.

Хэрбээ хэлсээндэ гар табигдаад байгаа һаань, Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство хэлсээе бүрин хүндэлхэ, тэрэнэй эрилтэнүүдые дүүргэхэ байха гэжэ Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство хүндэтэйгөөр мэдүүлнэ. Буудалдаа зогсоохо тухай захиралта манай зэбсэгтэ хүсэнүүд хэлбэришэгүйгөөр дүүргэхэ, Урда Вьетнамай дотоодын асуудалнуудые хамтааран шиидхэхын тула Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство Сайгондохи захиргаантай зүблөөнүүдые дары хэжэ эхилхэ һэн.

Үнэн зүб тэмсэлээ улам шангадхахыень, вьетнам арадтай һаналаа нэгэдэлгээ бэхижүүлхыень Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство Урда Вьетнамай арадые, дэлхэйн бүхы арадуудые уряална.

ПАРИЖ

Вьетнамда амгалан байдал тогтоохын түлөө

ТАСС

«Вьетнамда амгалан байдал тогтоохо арга боломжо мүнөө үедэ бии болоод байна», — гэжэ Париждахи зүблөөндэ хабаададаг ДРВ-гэй делегациин түлөөлэгшэ Нгуен Тхань Ле мэдүүлбэ.

Хөөрэлдөөнүүдэй үедэ амгалан байдал тогтоохо хүсэл эрмэлзэлтэй, ехэ тэсэбэритэй байһанаа Вьетнамай Демократическа Республикын правительство харуулаа гэжэ Нгуен Тхань Ле харин оронуудай журналистнуудтай хөөрэлдэхэдөө тэмдэглээ.

«Сайгондохи бэрхэшээлнүүд» гэжэ шалтаг барин, США-гай правительствын гаргаһан шиидхэбэри ээрхэг түримхэй ябуулгануудаа үргэлжэлүүлхэ һэдэлгэ болоно гэжэ Нгуен Тхань Ле хэлэбэ. Американ хархис хүсэнүүд Тхиеугай засаг байгуулаа гэжэ Тхиеу өөрөө сэхэ мэдэрээ һэн. Хэрбээ США-гай зүгһөө туһаламжа, дэмжэлгын үзүүлэгдэхэгүй һаа, түшээлһээ буухаб гэжэ тэрэ нёдондо мэдүүлһэн юм.

Дай үргэлжэлүүлгэ, амгалан байдал тогтоолго ганса Холбоото Штадуудһаа дулдыдаха гээд ДРВ-гэй делегациин түлөөлэгшэ элирхэйлбэ.

Сагаан байшангай түлөөлэгшын мэдүүлгэ

ВАШИНГТОН, октябриин 31. (ТАСС). Вьетнамдахи дайе болюулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай асуудалаар ДРВ-тэй хэтдэһэн хэлсээндэ Холбоото Штадууд мүнөөдэр гар табихагүй, гэжэ Сагаан байшанда болоһон пресс-конференци дээрэ соносхогдоо. США-гай һанамжын ёһоор, ДРВ-тэй хэһэн хэлсээнэй зарим пунктнууд үшөө «тододхогдохо» ёһотой гэжэ Сагаан байшангай хэблэлэй асуудалнуудые эрхилдэг түлөөлэгшэ журналистнуудта мэдүүлбэ. Һаяар хэлсээндэ гар табигдаха байха гээд Сагаан байшан найдаһаар гэжэ тэрэ хэлэбэ.

ПРАВДА БУРЯТИ...

Нэгэдэхи хуудаһ... «Хүдөөгэй багша» — т... бэшэг. «Социалис мүры... нэй алхамууд» — сугл... бари. ТАСС-ай һүүлэй... дээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһ... Партийна хронико. «Х... мэриишэдэй коллективэй ... дэһэ һуури» — В. Крыло... статья. «Этигэмжэтэй ба... — ниитын таһаг үгэ ... Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһ... Түсхай таһаг. Хилын га... һаа.

Дүрбэдэхи хуудаһ... «Искусствын һонинууд... суглуулбари. Спорт. ... лын зайшье хамаагүй... А. Игумновагай статья.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАМ... «ОРБИТА» ХАРУУЛ...

17.20 — «Приморцы»... хсёрдохи дамжуулга. ... цом к океану». 17.50 ... гэтэ телевидени. «Вера, ... дежда, Любовь» — те... зионно уран һайханай ... (1-дэхи сери). 19.00 — ... мя» — информационно п... грамма. 19.30 — «Балет... хэһэгүүд». 20.05 — «З... шагүй хани нүхэсэл». ... миин АССР. 20.40 — «... мого синего моря» — теле... зионно уран һайха... фильм.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛ...

21.30 — телепано... 21.35 — «Экран» гэжэ т... визионно суглуулбари.

«ОРБИТА» ХАРУУЛ...

23.00 — уласхоор... панорама. 23.30 — «Б... сэсэгэй аялга» гэһэн эст... на концерт. 24.00 — «Вр... — информационно прог... ма.

Редакторай орлогш... М. Н. НИМАЕВ.

«Спортлотогой» 30-... хи тиражда эдэ ном... нууд (спортын зүйлнү... шүүгээ гэжэ «Спортло... гой» Буряадай зоны у... равлени мэдээсэнэ:

1 (Авиаспорт), 3 (... робатика), 8 (Бо... 16 (Гимнастика), 25 (... нын трамплин), 33 (... би).

Удаадахи тираж б... ша оной ноябриин 10... Ригэ хотодо наадагда...

● Типография управления по делам издательства, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-04614. Заказ № 1371.